

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ І МАРКЕТИНГУ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
д.н.держ.упр., проф.**

_____ **Наталія БОНДАРЧУК**
« ____ » _____ **2025 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ
ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА**

Освітньо-професійна програма «Менеджмент»

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Ступінь вищої освіти: Бакалавр

Здобувачка

Валерія НАДЬ

**Науковий керівник,
д.держ.упр., професор**

Наталія БОНДАРЧУК

Дніпро – 2025

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання: «12» вересня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Пор. №	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми і об'єкта дослідження, розробка плану і графіку написання кваліфікаційної роботи	Вересень 2024 року	
2.	Збір первинного матеріалу	Жовтень - грудень 2024 року	
3.	Вибір і опрацювання літературних джерел. Теоретичний розділ роботи	Січень - лютий 2025 року	
4.	Аналіз виробничо-економічної діяльності підприємства та написання аналітичного розділу роботи	Березень - квітень 2025 року	
5.	Розрахунок та написання проектного розділу	Травень 2025 року	
6.	Написання висновків	Травень 2025 року	
7.	Підготовка доповіді та ілюстративного матеріалу до захисту роботи	Червень 2025 року	

Здобувачка

(підпис)

Валерія НАДЬ
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Наталія БОНДАРЧУК
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Економічний зміст та структура виробничих ресурсів	7
1.2. Економічна сутність виробничих запасів в системі управління використанням виробничих ресурсів підприємства	13
1.3. Показники ефективності використання виробничих ресурсів підприємства	16
РОЗДІЛ 2. СТАН УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	21
2.1. Організаційно – економічна характеристика підприємства	21
2.2. Аналіз основних засобів та трудових ресурсів підприємства	27
2.3. Аналіз забезпеченості та ефективності використання виробничих запасів	33
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	39
3.1 Напрями підвищення ефективності використання виробничих ресурсів підприємства	39
3.2 Моделі управління матеріальними запасами	48
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56

ВСТУП

Актуальність дослідження. Для ефективної діяльності підприємства важливо правильно розпоряджатися наявними ресурсами – матеріальними, трудовими та фінансовими. У сучасних умовах, коли конкуренція на ринку зростає, а вартість ресурсів постійно підвищується, підприємствам потрібно максимально ефективно їх використовувати.

Крім того, обмеженість ресурсів змушує підприємства шукати шляхи економії, зменшення витрат і підвищення продуктивності. Це дозволяє зменшити собівартість продукції і збільшити прибуток. Також в умовах розвитку нових технологій і автоматизації важливо правильно організувати управління ресурсами, використовуючи сучасні інструменти аналізу та планування.

Особливо актуально це питання для українських підприємств в умовах воєнного стану, адже порушення логістики, нестабільність постачання і ризику втрати ресурсів вимагають особливої уваги до ефективного управління всім, що є в наявності.

Тому вдосконалення системи управління використанням виробничих ресурсів є важливою умовою для збереження стабільності, розвитку та прибутковості підприємства.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз та удосконалення системи управління використанням виробничих ресурсів підприємства для підвищення ефективності його функціонування та забезпечення раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Досягнення поставленої мети зумовило постановку і вирішення наступних наукових та практичних завдань:

- визначити економічний зміст та структуру виробничих ресурсів підприємства, зокрема виробничих запасів;
- дослідити показники ефективності використання виробничих ресурсів підприємства;

- проаналізувати організаційно-економічну характеристику підприємства;
- провести аналіз системи управління використання виробничих ресурсів підприємства;
- запропонувати напрями удосконалення системи управління використанням виробничих ресурсів підприємства.

Об'єктом дослідження є система управління використання виробничих ресурсів на підприємстві.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних та практичних підходів до управління виробничими ресурсами підприємства, а також інструменти, механізми та показники, які використовуються для оцінки ефективності їх використання.

Для досягнення поставленої мети в дипломній роботі використовується дедуктивний та індуктивний методи дослідження. У ході написання дипломної роботи було використано кілька основних методів дослідження. Зокрема, проводився аналіз статистичних даних підприємства для виявлення змін у використанні виробничих ресурсів за роками. Також застосовувались методи порівняння, щоб визначити, які ресурси використовуються найбільш ефективно, а які – з втратами. Завдяки синтезу даних вдалося узагальнити інформацію та зробити висновки щодо загального рівня ефективності управління ресурсами.

Крім того, використовувалися економічні та графічні методи, що дозволило зручно відображати динаміку змін у вигляді таблиць і графіків. Це дало можливість наочно представити результати дослідження та полегшити їх подальший аналіз.

Інформаційною базою дослідження стали внутрішня звітність підприємства, статистичні матеріали, фінансові документи, а також наукова література та нормативно-правові акти, які регулюють облік і використання виробничих ресурсів.

Практична цінність дипломної роботи полягає в тому, що її

результати можуть бути безпосередньо використані на підприємстві для покращення системи управління використанням виробничих ресурсів. Запропоновані заходи спрямовані на підвищення ефективності використання матеріальних, трудових та технічних ресурсів, що в перспективі сприятиме зниженню витрат, підвищенню продуктивності праці та зростанню прибутковості підприємства.

Кваліфікаційна робота викладена на 61 аркуші паперу; складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури, який налічує 46 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст та структура виробничих ресурсів

Ще з XIX століття вчені-економісти досліджують закономірності використання ресурсів задля досягнення оптимальних результатів. Проте, перш ніж перейти до аналізу структури ресурсів, зокрема виробничих, необхідно чітко визначити, що саме мається на увазі під поняттям «ресурси», оскільки в науковій та навчальній літературі воно часто плутається з терміном «фактори виробництва».

Термін «ресурси» походить із французької мови й означає «засоби» [2].

У виробничій діяльності підприємств до ресурсів можна віднести різноманітні засоби, що забезпечують функціонування виробничого процесу: грошові кошти, запаси, виробничі потужності тощо. У межах економічної теорії під ресурсами розуміють сукупність елементів, які використовуються для створення товарів і послуг. У словниках термін «ресурси» часто ототожнюється з факторами виробництва, що піддаються кількісному вимірюванню: трудові ресурси, матеріальні засоби, фінанси – усе, що підприємство використовує для досягнення своїх цілей.

Такі різні трактування свідчать про відсутність єдиного підходу до визначення цього поняття. У межах цієї дипломної роботи буде прийнято позицію, що категорія «ресурси» є ширшою за категорію «фактори виробництва».

Це обґрунтовується тим, що ресурси – це всі наявні елементи економічної системи, тоді як фактори виробництва – лише ті ресурси, що безпосередньо використовуються у виробничому процесі в межах поточного операційного циклу. Тобто, фактично фактори є складовою частиною ресурсів [9].

Під ресурсами можна розуміти як природні, так і людські чи створені людиною засоби, які залучаються до виробничої діяльності. Кожен тип ресурсів має свою специфіку, що впливає на методи господарювання та результати діяльності підприємства.

Ресурси не утворюють єдину, однорідну систему, оскільки кожна їхня група має власні ознаки та характеристики. Це зумовлює необхідність класифікації економічних ресурсів. Вони поділяються на фінансові та нефінансові, останні з яких, у свою чергу, поділяються на виробничі й невиробничі [11].

Виробничі ресурси – це ті фактори, які безпосередньо забезпечують реалізацію виробничого процесу. Їх умовно можна поділити на три основні групи [12]:

- предмети праці (оборотні активи);
- засоби праці (основні фонди);
- трудові ресурси (персонал).

На рис. 1.1 подано класифікацію економічних ресурсів.

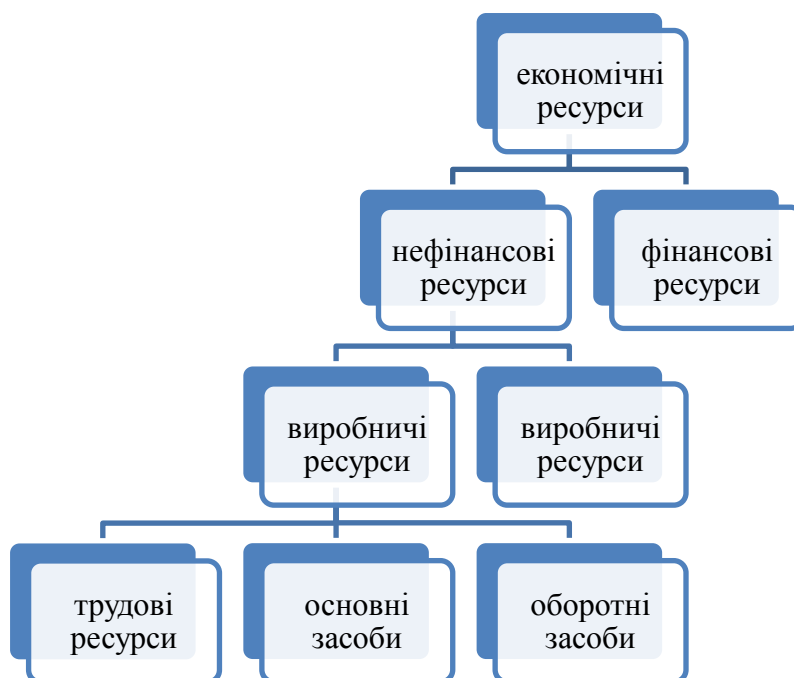

Рис. 1.1. Класифікація економічних ресурсів підприємства

Метою використання виробничих ресурсів є досягнення стратегічних цілей підприємства, пов'язаних із реалізацією його економічного призначення та отриманням прибутку. Це визначає коло основних завдань, які виробничі ресурси повинні вирішувати в процесі їх застосування в рамках господарської діяльності [16], а саме:

- забезпечення безперервності виробничого процесу;
- мінімізація витрат;
- досягнення обсягів виробництва, максимально наближених до запланованих.

Розглянемо особливості окремих підгруп виробничих ресурсів.

Трудові ресурси. У сучасних умовах ринку підприємства повинні діяти ефективно, своєчасно реагувати на запити споживачів і забезпечувати високу якість продукції та послуг. Це можливо лише за наявності висококваліфікованого персоналу, здатного реалізовувати поставлену стратегію.

Трудові ресурси – це працездатна частина населення, яка має потенціал створювати матеріальні блага або надавати послуги. До них належать як зайняті, так і тимчасово незайняті особи, що можуть працювати. Щодо підприємства використовується більш конкретне поняття – персонал, що означає сукупність працівників, які перебувають у трудових відносинах із роботодавцем на основі трудового договору.

На сьогодні персонал високої кваліфікації є стратегічною конкурентною перевагою підприємства. На відміну від технологій або устаткування, кадри не підлягають копіюванню іншими компаніями і можуть забезпечити сталий успіх.

Ключовими чинниками підвищення ефективності діяльності організації є:

- згуртованість працівників навколо місії, цілей та стратегії;
- підвищення рівня залученості та мотивації;
- навчання та розвиток персоналу відповідно до потреб організації.

Персонал характеризується двома основними ознаками: чисельністю і структурою. Структура персоналу дозволяє розділити його на певні групи за специфічними критеріями, що слугують для якісної оцінки трудового потенціалу.

На рис. 1.2 представлено основні ознаки формування структури персоналу підприємства, серед яких:

- за участю в діяльності (виробничий / невиробничий);
- за характером функцій (адміністративний, технічний, обслуговуючий тощо).

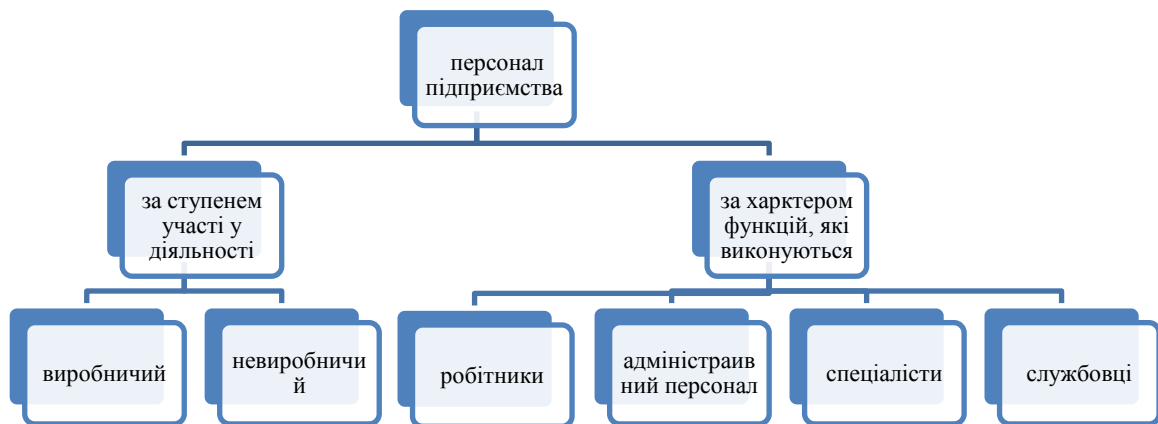

Рис. 1.2. Ознаки формування структури персоналу підприємства

Виробничий персонал залучений безпосередньо до виробничого процесу й відповідає за створення матеріальних цінностей. Невиробничий персонал працює в соціально-культурній та інших невиробничих сферах.

Робітники – це працівники, які виконують виробничі операції. Вони поділяються на основних (безпосередньо зайнятих у виробництві) та допоміжних (що обслуговують виробництво).

Адміністративний персонал поділяється на вищий, середній і нижчий рівні управління. Спеціалісти виконують функції в межах певної професійної

сфери, також поділяються на три рівні.

Службовці – забезпечують допоміжні функції, пов'язані з документацією, обслуговуванням та зв'язком у межах підприємства.

Класифікація персоналу може базуватися на таких структурах:

- професійна (розподіл за професіями, спеціальностями та посадами),
- кваліфікаційна (відповідно до рівнів підготовки: розряд, клас, категорія);
- статево-вікова (співвідношення за віком і статтю),
- за стажем (загальний і на конкретному підприємстві),
- за рівнем освіти (відповідність освіти посаді працівника).

Показники чисельності персоналу:

- явочна чисельність – кількість фактично присутніх на роботі;
- спискова чисельність – усі працівники, включно з тими, хто тимчасово відсутній;
- середньооблікова чисельність – середнє значення чисельності персоналу за період.

Основні засоби - це матеріальні активи, які тривалий час (понад 1 рік) використовуються підприємством у господарській діяльності, не змінюючи своєї фізичної форми. В Україні згідно з Національними стандартами обліку, до основних засобів належать активи, які:

- перебувають у власності підприємства;
- мають первісну вартість понад встановлений податковим законодавством ліміт;
- використовуються більше одного року;
- залучені до процесу створення продукції або надання послуг [22].

Основні види оцінки вартості основних засобів:

- первісна вартість – сума витрат на придбання, доставку та підготовку до використання;
- залишкова вартість – первісна вартість мінус амортизація;
- відновлювальна вартість – поточна вартість з урахуванням переоцінки

[22].

У разі інших операцій з ОЗ також використовують: ринкову, інвестиційну, ліквідаційну вартість.

Оборотні засоби – це грошові кошти, вкладені в оборотні виробничі фонди та фонди обігу. Вони функціонують у виробничому процесі одноразово, повністю переносячи свою вартість на виготовлену продукцію.

Особливістю оборотних засобів є швидкість обороту у межах одного виробничого циклу. Залежно від стадії, на якій вони перебувають, оборотні засоби поділяють на:

- оборотні виробничі фонди – засоби, які безпосередньо залучені у виробничий процес (сировина, матеріали, паливо тощо);
- фонди обігу – ресурси, пов'язані з процесом реалізації продукції (готова продукція на складі, грошові кошти, дебіторська заборгованість тощо) [20].

Оборотні та основні засоби належать до активів підприємства, які мають вартісну оцінку та є об'єктом бухгалтерського обліку.

На відміну від цього, трудові ресурси не обліковуються в бухгалтерії як активи та не мають прямої вартісної оцінки. Проте вони впливають на витрати підприємства через заробітну плату, яка, по суті, є вартісним виразом праці працівників.

Оборотні засоби належать до складу оборотних активів підприємства, тоді як основні засоби – до необоротних активів.

У складі необоротних активів також виокремлюють:

- нематеріальні активи (патенти, торгові марки тощо),
- довгострокові фінансові вкладення (інвестиції в інші підприємства тощо).

Проте ці активи не відносяться до категорії виробничих ресурсів, оскільки не беруть безпосередньої участі у виробничому процесі. Те саме стосується й фондів обігу, які хоч і входять до складу оборотних засобів,

виконують допоміжну функцію – забезпечують реалізацію продукції, а не її створення [22].

Таким чином, можна зробити висновок, що виробничі ресурси – це фактори виробництва, які безпосередньо забезпечують реалізацію виробничого процесу. До них належать:

- основні засоби (машини, обладнання, будівлі тощо);
- оборотні виробничі засоби (сировина, матеріали, паливо тощо);
- трудові ресурси (персонал) - кадри підприємства [24].

1.2. Економічна сутність виробничих запасів в системі управління використанням виробничих ресурсів підприємства

Виробничо-господарська діяльність підприємств базується на ефективному використанні матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, а також основних засобів і умов, що забезпечують процес праці.

Важливу роль у складі майна підприємства й у формуванні витрат відіграють саме виробничі запаси. Вони є основним елементом при розрахунку собівартості продукції, тому особлива увага приділяється їх обліку, оцінці та аудиту. [26]

У сучасних умовах ринкової економіки, з урахуванням різноманіття форм власності, галузевих особливостей і розширення повноважень підприємств у сфері управління, виникає потреба у застосуванні різних підходів до методики ведення обліку виробничих запасів.

Економічна література пропонує багато визначень, що стосуються запасів, кожне з яких має окреме значення. [28] У навчальних посібниках часто термін «виробничі запаси» ототожнюється з поняттям «матеріали». Деякі джерела вживають термін «цінності» при описі матеріальних оборотних активів, проте це радше якісна ознака, що характеризує економічну корисність та здатність запасів приносити вигоди.

Виробничі запаси – це сировина, матеріали, паливо тощо – предмети праці, які споживаються повністю в процесі виробництва і повністю переносять свою вартість на готову продукцію. На відміну від засобів праці, які зберігають свою форму і переносять вартість поступово, виробничі запаси замінюються після кожного виробничого циклу.

У перехідний період до ринкової економіки надзвичайно важливим є покращення ефективності використання виробничих запасів: зменшення витрат матеріалів на одиницю продукції, економія ресурсів тощо. [30]

При цьому важливо відрізнити поняття «виробничі запаси» від «матеріальних ресурсів». Останні – це сукупність предметів праці, які призначені для використання як у виробничому, так і в невиробничому процесі (окрім незавершеного виробництва). До них належать сировина, допоміжні матеріали, паливо, електроенергія, машини та обладнання. Рациональне використання цих ресурсів – ключовий напрям підвищення ефективності виробництва.

У наукових джерелах виробничі запаси визначаються як матеріальна основа майбутньої продукції, предмети праці, на які спрямовано людську працю. [33]

Згідно з бухгалтерським обліком, виробничі запаси – це придбані або виготовлені самостійно ресурси, які будуть використані у виробництві. До них належать: сировина, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі вироби, паливо, тара, будівельні матеріали, запасні частини, а також матеріали сільськогосподарського призначення та інші.

Формування інформації про запаси в обліку та її розкриття у фінансовій звітності регламентується Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 року № 246 .

Запаси визнаються активом підприємства за умови, що існує ймовірність отримання економічної вигоди від їх використання в

майбутньому, а також за умови можливості достовірного визначення їх вартості. [34]

У виробничому процесі задіяно велику кількість матеріалів, тому першим кроком в організації їх обліку є науково обґрунтована класифікація. В умовах економічних реформ вона стає особливо актуальною, оскільки дає змогу отримати точну й достовірну інформацію про запаси. [41]

Класифікація запасів дозволяє ефективно реалізовувати основні завдання обліку та контролю, серед яких:

- обґрунтований вибір одиниці обліку та формування номенклатури-цінника;
- організація складського обліку;
- точне визначення первісної вартості запасів;
- встановлення правил переоцінки та методів оцінки запасів при їх вибутті;
- правильне відображення операцій у бухгалтерському обліку;
- розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності [41].

Ці аспекти формують якісну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень щодо запасів. Хоча на підприємствах України діє загальноприйнята класифікація, на практиці одні й ті самі види запасів можуть мати різні назви через регіональні мовні особливості або недостатню кваліфікацію працівників.

Таким чином, від якості класифікації залежить точність і ефективність ведення обліку виробничих запасів.

На думку Норда Г.Л., матеріальні запаси охоплюють як товари народного споживання, так і товари виробничо-технічного призначення, що перебувають на різних етапах виробництва та обігу. До виробничих запасів він зараховує сировину, матеріали, паливо, комплектуючі вироби, запасні частини, спецодяг, інструменти, інвентар тощо. [33]

У праці [42] визначено, що запаси як предмети праці, які в процесі виробництва перетворюються на готову продукцію, або призначені для

подальшого використання. У ширшому розумінні він також включає до запасів виробничі потужності, обладнання, персонал, транспорт, готівкові кошти, технічну підготовку спеціалістів тощо.

Ящук Д.Л. розглядає виробничі запаси як засоби виробництва, що зберігаються на складах і необхідні для безперебійного функціонування виробництва, зауважуючи, що це – предмети праці, ще не задіяні у процесі. [46]

Сучасні українські науковці трактують товарно-матеріальні (матеріально-виробничі) запаси як продукцію, призначену для подальшого продажу, а також сировину, напівфабрикати, незавершене виробництво, які використовуються у виробничому процесі. [44]

Васюренко Л.В. характеризує виробничі запаси як матеріальні елементи, що повністю споживаються під час одного виробничого циклу, передаючи свою вартість на готову продукцію, виконані роботи чи послуги. До таких запасів він відносить сировину, основні й допоміжні матеріали, напівфабрикати, паливо, тару, запасні частини, МШП тощо. [9]

На основі проведеного аналізу можна стверджувати, що в економічній літературі відсутнє єдине трактування поняття «виробничі запаси». З урахуванням різних підходів до визначення цього терміна, найбільш доцільним є таке формулювання: виробничі запаси - це предмети праці, які використовуються у процесі виробництва і повністю споживаються протягом одного господарського циклу, передаючи свою вартість на новостворений продукт.

1.3. Показники ефективності використання виробничих ресурсів підприємства

Вимірювання ефективності передбачає встановлення єдиного критерію, що може бути застосований як на рівні окремого підприємства, так і на рівні національної економіки. Таким загальним критерієм, як правило, виступає

резерв підвищення продуктивності праці. Це означає, що оцінка ефективності виробництва базується на зростанні доходу на одиницю трудових витрат.

Мета та основні завдання проведення такого аналізу подані на рис. 1.3.

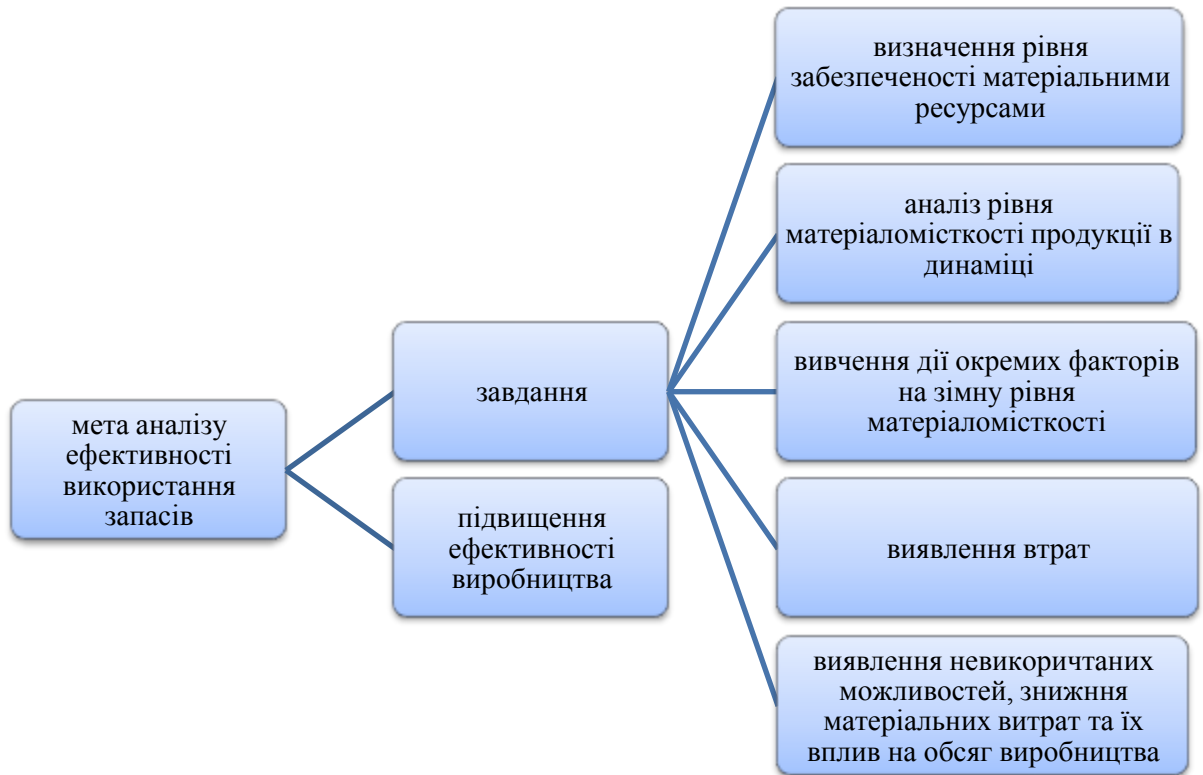

Рис. 1.3. Цілі та завдання аналізу матеріальних ресурсів

Одним із ключових чинників підвищення доходів підприємства є зниження матеріальних витрат, оскільки рівень цих витрат суттєво впливає на фінансові результати через їх частку у загальній структурі виробничих витрат.

Для підприємств критерієм ефективності також виступає максимізація прибутку. Визначення рівня ефективності здійснюється через систему кількісних показників, які дозволяють оцінити, наскільки ефективно використовуються виробничі ресурси.

До принципів, на яких базується система показників ефективності, належать:

- відповідність між загальним критерієм та обраною системою показників;
- можливість оцінювання ефективності кожного ресурсу окремо;
- здатність здійснювати вимірювання ефективності на різних рівнях управління;
- стимулювання підприємства до активного залучення та мобілізації ресурсів.

Система критеріїв ефективності охоплює як загальні, так і спеціалізовані показники. Серед загальних показників виділяють:

- обсяг продукції, виготовлений на одиницю використаних ресурсів;
- прибуток на одиницю загальних витрат;
- рівень рентабельності виробництва;
- собівартість 1 гривні товарної продукції;
- частка приросту обсягів виробництва за рахунок інтенсифікації процесів.

Окремо оцінюється ефективність використання кожного з ресурсів:

- трудових (на основі показників продуктивності праці, фонду оплати праці тощо);
- основних засобів (через фондівіддачу, фондомісткість);
- оборотних засобів (через показники обіговості та ефективності вкладень).

Рис. 1.4. Показники ефективності використання виробничих ресурсів

Раціональне управління матеріальними запасами є важливою умовою ефективної діяльності підприємства. Запаси становлять суттєву частину активів, впливають на виробничий процес, фінансові результати та загальний рівень економічної стійкості господарюючого суб'єкта. Тому оцінка рівня та ефективності використання запасів є одним із ключових напрямів аналітичної роботи. У цьому підрозділі розглянуто основні показники, які дозволяють комплексно проаналізувати стан матеріальних ресурсів на підприємстві.

Оцінка та аналіз ефективності використання запасів, структурно подана на рис. 1.5, є складовою частиною загального аналізу матеріальних ресурсів.

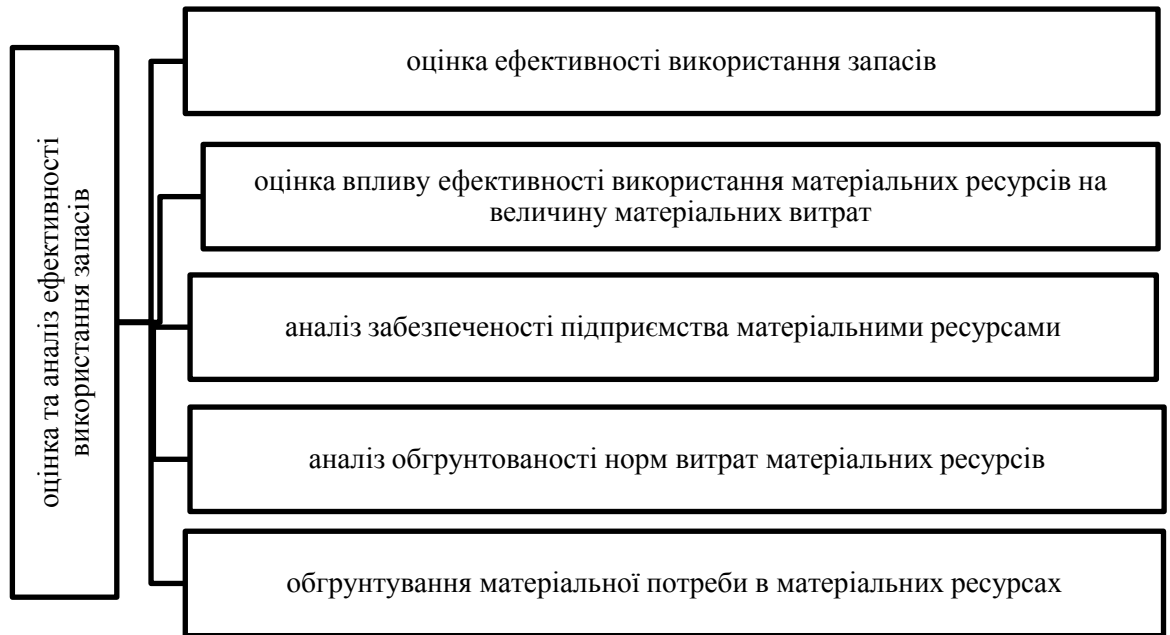

Рис. 1.5. Аналіз матеріальних ресурсів

Для оцінювання ефективності використання запасів основними джерелами інформації виступають фінансова звітність підприємства, дані щодо норм і показників витрат матеріальних ресурсів, договори на постачання сировини та матеріалів, план матеріально-технічного забезпечення, а також інша супровідна документація.

РОЗДІЛ 2. СТАН УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно – економічна характеристика підприємства

Фермерське господарство «Берегиня» (далі – ФГ «Берегиня») розташоване в центральній частині Дніпропетровської області, у межах Кам'янського району. Відстань до обласного центру становить приблизно 34 км, а до районного центру – 5 км. Агрокліматичні особливості району характеризуються як центральна помірно посушлива зона, середньорічна кількість опадів – близько 430 мм. Ґрунтові води залягають на глибині від 8 до 12 метрів і глибше, клімат регіону – помірно континентальний.

Основу ґрунтового покриву сільськогосподарських угідь становлять звичайні чорноземи з вмістом гумусу в орному шарі на рівні 3–3,6%. Територія господарства має рівнинний рельєф.

ФГ «Берегиня» відноситься до великих аграрних формувань. Земля є основним виробничим ресурсом, що формує базу для господарської діяльності підприємства й має ключове значення для функціонування економіки в цілому. Земельний фонд господарства включає всі надані у користування угіддя.

З огляду на сприятливі кліматичні умови, якісні чорноземні ґрунти й зручне розташування, підприємство володіє значним потенціалом для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва. Діяльність господарства базується на раціональному використанні земельних ресурсів, що сприяє стабільності та розвитку.

Упродовж 2022–2024 років площа земель фермерського господарства залишалася сталою – 2477 га (станом на 2024 рік). Структура сільськогосподарських угідь протягом цього періоду не змінювалася: рілля

займала 2415 га (97,5% загальної площі), а пасовища - 61 га (2,48%) (Табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Структура земельних ресурсів і забезпечення земельними угіддями у
2022-2024 рр.

Показники	2022р.	2023р.	2024р.	2024р до 2022, у %
Загальна земельна площа, га	2477	2477	2477	100,0
в т.ч. сільськогосподарські угіддя	2477	2477	2477	100,0
із них: рілля	2415	2415	2415	100,0
пасовища	61	61	61	100,0
Коефіцієнт сільськогосподарського освоєння землі	1	1	1	100,0
Коефіцієнт розораності	0,98	0,98	0,98	100,0
Кількість робітників, чол.	19	24	23	121,1
Припадає на 1 працівника: сільськогосподарських угідь	130,4	103,2	107,7	82,6
ріллі	127,10	100,6	105,0	82,6

Протягом 2021–2024 років площа земельних ресурсів фермерського господарства залишалась стабільною і становила 2477 га, з них 97,5% – рілля. Коефіцієнти сільськогосподарського освоєння землі та розораності залишались незмінними - 1,0 та 0,98 відповідно, що свідчить про повне і раціональне використання земельного фонду.

За період з 2022 по 2024 рік чисельність працівників зросла на 21,1% (з 19 до 23 осіб), що є позитивною динамікою, особливо в умовах нестачі робочої сили у сільському господарстві. Водночас, площа ріллі на одного працівника зменшилася з 127,1 до 105,0 га, а сільськогосподарських угідь – з 130,4 до 107,7 га, що свідчить про зростання трудозабезпеченості підприємства, тобто кожному працівнику доводиться обробляти меншу

площу, що потенційно підвищує якість виконання робіт і знижує навантаження.

Таблиця 2.2

Наявність та використання трудових ресурсів 2022–2024 рр.

Показник	2022р.	2023р.	2024р.	2024р до 2022, у %
Середньорічна кількість працівників, чол.	19	24	23	121,1
Ними відпрацьовано - всього, тис. люд-год	41	46	45	109,8
Відпрацьовано одним середньорічним працівником, тис. люд-год	2,2	2,2	2,2	100,0
Річний запас робочого часу, тис. люд-год	27,64	42,98	41,82	151,3
Коефіцієнт використання робочого часу	0,71	0,96	0,95	133,8
Трудозабезпеченість	0,91	0,98	0,97	106,6

У період з 2022 по 2024 роки на підприємстві спостерігалось покращення стану трудових ресурсів та ефективності їх використання.

Протягом аналізованого періоду середньорічна кількість працівників зросла з 19 осіб у 2022 році до 23 у 2024 році, що становить збільшення на 21,1%. Це свідчить про розширення масштабів виробничої діяльності або про посилення потреби у трудових ресурсах.

Загальний обсяг відпрацьованого часу зріс з 41 до 45 тис. людино-годин, що свідчить про стабільну трудову активність колективу. При цьому продуктивність праці залишилася на рівні 2,2 тис. людино-годин на одного працівника, що говорить про стабільне навантаження на одного працівника без перевантаження чи простоїв.

Особливо важливим є зростання коефіцієнта використання робочого часу: з 0,71 у 2022 році до 0,95 у 2024 році. Це означає, що організація робочого процесу стала ефективнішою, а робочий час використовується раціональніше. Покращився і показник трудозабезпеченості, що демонструє відповідність між кількістю працівників та обсягами виконуваних робіт.

Для оцінювання ефективності використання основних засобів застосовуються такі ключові показники, як фондомісткість, фондівіддача, фондоозброєність та фондооснащеність.

Що стосується оборотних фондів, то вони являють собою вартісне відображення предметів праці, які використовуються лише протягом одного виробничого циклу та повністю споживаються у процесі виготовлення продукції. Аналіз ефективності використання оборотних фондів передбачає розрахунок таких показників, як коефіцієнт оборотності та тривалість одного обороту, які відображають швидкість залучення та оновлення ресурсів у виробничому процесі (табл. 2.3).

Таблиця 2.3.

Аналіз використання основних і оборотних фондів (2022–2024 рр.)

Показник	2022р.	2023р.	2024р.	2024р до 2022, у %
Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн.	532	409	450	84,6
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	1097	1015	1050	95,7
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	2302	1895	2000	86,9
Вартість валової продукції у порівняльних цінах, тис. грн.	1873	1986	2050	109,5
Фондооснащеність, тис. грн. (на 100 га)	24,1	18,5	20,2	83,8
Фондоозброєність, тис. грн.	29,6	17,8	19,0	64,2
Фондовіддача, тис. грн.	3,5	4,9	4,4	125,7
Фондомісткість, тис. грн.	0,28	0,21	0,23	82,1
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	2,1	1,9	2,0	95,2
Тривалість одного обороту оборотних засобів, днів	173,8	192,2	180,5	103,9

Упродовж 2022–2024 років спостерігається тенденція до скорочення середньорічної вартості основних засобів, що може бути пов'язане з амортизацією або зменшенням обсягів інвестицій. Водночас виручка від реалізації продукції демонструє позитивну динаміку у 2024 році порівняно з попереднім періодом. Зростання фондівіддачі у 2023 році до 4,9 тис. грн на одиницю основних засобів свідчить про підвищення ефективності їх використання, хоча у 2024 році цей показник дещо знизився до 4,4 тис. грн. Фондоозброєність та фондооснащеність також зазнають змін, однак у 2024 році мають ознаки стабілізації. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів залишається на рівні 2,0, а тривалість одного обороту дещо скоротилася до 180,5 днів, що може свідчити про покращення оборотності капіталу.

ФГ «Берегиня» зосереджує свою діяльність виключно на галузі рослинництва. Така вузька спеціалізація дозволяє підвищити ефективність праці, забезпечити зростання обсягів виробництва та поліпшити якість продукції, що в кінцевому підсумку сприяє зростанню рентабельності підприємства.

Таблиця 2.4

Структура товарної продукції ФГ "Берегиня" (2022–2024 рр.)

Види продукції	2022р.		2023р.		2024р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Зерно	1445	62,8	928	49,0	970	48,5
Соняшник	468	20,3	812	42,8	850	42,5
Рапс	389	16,9	155	8,2	180	9,0
Всього по господарству	2302	100,0	1895	100,0	2000	100,0

Аналіз структури товарної продукції ФГ «Берегиня» у 2022–2024 роках свідчить про зміну пріоритетів у виробництві. Питома вага зернових культур поступово зменшується: з 62,8% у 2022 році до 48,5% у 2024 році, що свідчить про переорієнтацію на інші види продукції. Водночас частка соняшнику суттєво зросла – з 20,3% до 42,5%, що дозволяє зробити висновок про зростання його ролі в товарній структурі господарства. Обсяг реалізації

рапсу дещо скоротився у 2023 році, однак у 2024 році демонструє відновлення. Загальна вартість реалізованої продукції також зросла, що свідчить про позитивну динаміку розвитку господарства.

Найважливішим узагальнюючим показником оцінки ефективності функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта є прибуток, динаміку якого ми можемо прослідкувати в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Основні показники виробничо-фінансової діяльності підприємства
(2022–2024 рр.)

Показник	2022р.	2023р.	2024р.	2024 р. до 2022 р., у %
Припадає на 100 га с-г угідь - основних виробничих фондів с-г призначення	73,0	82,0	88,0	120,5
Припадає на 100 га с-г угідь - виробничих витрат	1,25	1,37	1,48	118,4
Середня урожайність зернових, ц/га (без кукурудзи)	22,0	29,0	31,0	140,9
Економічна ефективність інтенсифікації	99,2	112,4	118,3	119,3
Отримано на 100 га с-г угідь, тис. грн. - валової продукції	84,7	89,8	94,5	111,6
Отримано на 100 га с-г угідь, тис. грн. - товарної продукції	105,1	127,8	130,6	124,3
Отримано на 100 га с-г угідь, тис. грн. - прибуток	17,0	19,3	21,0	123,5
Отримано валової продукції, грн. на 100 грн. основних виробничих фондів с-г призначення	1149,8	1394,7	1437,5	125,0
Отримано валової продукції, грн. на 1 грн. виробничих витрат	0,67	0,56	0,53	79,1
Отримано валової продукції, грн. на 1 середньорічного робітника	10415,0	15377,0	16200,0	155,5

У період 2022–2024 років підприємство демонструє позитивну динаміку в основних виробничо-фінансових показниках. Вартість основних фондів та обсяг виробничих витрат на 100 га зростали щорічно, що сприяло покращенню показників урожайності – з 22 до 31 ц/га. Значення економічної ефективності інтенсифікації зросло з 99,2 до 118,3, що є свідченням раціонального використання ресурсів. Показники валової і товарної продукції, а також прибутку на 100 га демонструють стале зростання. Особливо важливим є зростання продуктивності використання основних

фондів та праці одного працівника, що свідчить про загальне підвищення ефективності діяльності підприємства.

2.2. Аналіз основних засобів та трудових ресурсів підприємства

Для того щоб провести аналіз ефективності використання основних засобів на підприємстві, доцільно оцінити кілька ключових аспектів.

По-перше, слід визначити рівень забезпеченості основними фондами: наскільки кількість наявних засобів відповідає виробничим потребам і чи достатньо їх для випуску запланованої продукції.

По-друге, важливо проаналізувати, наскільки інтенсивно та ефективно використовуються основні засоби. Це дозволяє зрозуміти, чи раціонально задіяні наявні потужності.

Також необхідно звернути увагу на рівень використання загальної виробничої потужності підприємства – чи відповідає фактичний обсяг виробництва його потенційним можливостям.

Окремо аналізується використання технологічного обладнання, що входить до активної частини основних фондів. Це, як правило, обладнання, яке безпосередньо бере участь у виробничому процесі.

Для оцінки зазначених напрямів застосовуються відповідні коефіцієнти та методи факторного аналізу. Вони дозволяють не лише описати ситуацію, а й визначити можливі шляхи підвищення ефективності використання основних засобів.

У таблиці 2.6 представлено аналіз складу та структури основних фондів підприємства як вихідну основу для подальших розрахунків.

Як свідчать дані таблиці 2.6. упродовж 2023–2024 років загальна вартість основних засобів збільшилася на 16,65 млн грн. Найбільший приріст спостерігається за статтею «Машини та обладнання», що свідчить про оновлення та розвиток технічної бази підприємства. Вартість будівель також зросла, хоча їх частка у структурі дещо зменшилася.

Таблиця 2.6

Аналіз складу і структури основних засобів

Види основних засобів	2023р.		2024р.		відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	абсолютне	відносне
Будівлі	46000	14.41	47000	13.99	1000	-0.42
Споруди і передавальні пристрої	9400	2.95	9200	2.74	-200	-0.21
Машини та обладнання	250000	78.34	263000	78.3	13000	-0.04
Транспортні засоби	7000	2.19	6800	2.02	-200	-0.17
Виробничий та господарський інвентар	7600	2.38	7550	2.25	-50	-0.13
Інші види основних засобів	2200	0.69	2300	0.7	100	0.01
Разом	319200	100.0	335850	100.0	16650	0.0

Зменшення по транспортних засобах та інвентарю може бути пов’язане з їх вибуттям або переоцінкою. Загалом структура основних засобів залишалася стабільною, з поступовим переорієнтуванням на активну частину фондів.

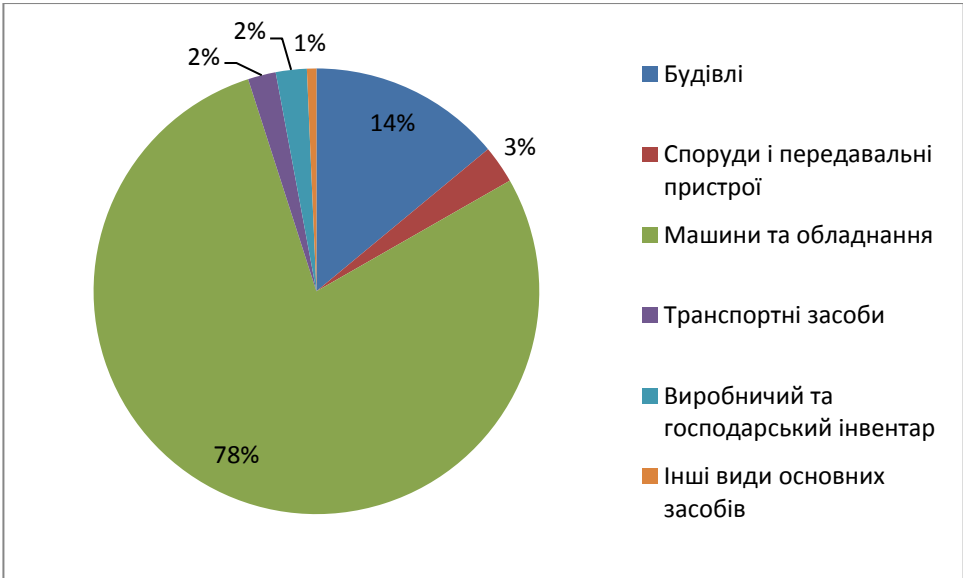

Рис 2.1. Структура основних засобів підприємства у 2024 р, %

Таблиця 2.7.

Аналіз руху та технічного стану основних засобів

Показник	2023 р.	2024 р.	Зміна
Рівень оновлення, %	27.2	29.5	2.3
Строк оновлення, років	2.9	2.8	-0.1
Коефіцієнт вибуття	0.01	0.02	0.01
Коефіцієнт приросту	0.31	0.32	0.01
Коефіцієнт зносу	0.14	0.13	-0.01
Коефіцієнт придатності	0.86	0.87	0.01

У 2023–2024 роках спостерігається позитивна динаміка оновлення основних засобів: рівень оновлення зріс на 2,3 п.п., а строк оновлення скоротився до 2,8 років. Коефіцієнт вибуття залишався низьким, а коефіцієнт приросту демонструє стабільність на рівні понад 0,3. Рівень зносу основних засобів знизився, що свідчить про покращення технічного стану активної частини фондів. Водночас коефіцієнт придатності поступово підвищується, досягнувши 0,87 у 2024 році, що вказує на високу експлуатаційну готовність основних засобів підприємства.

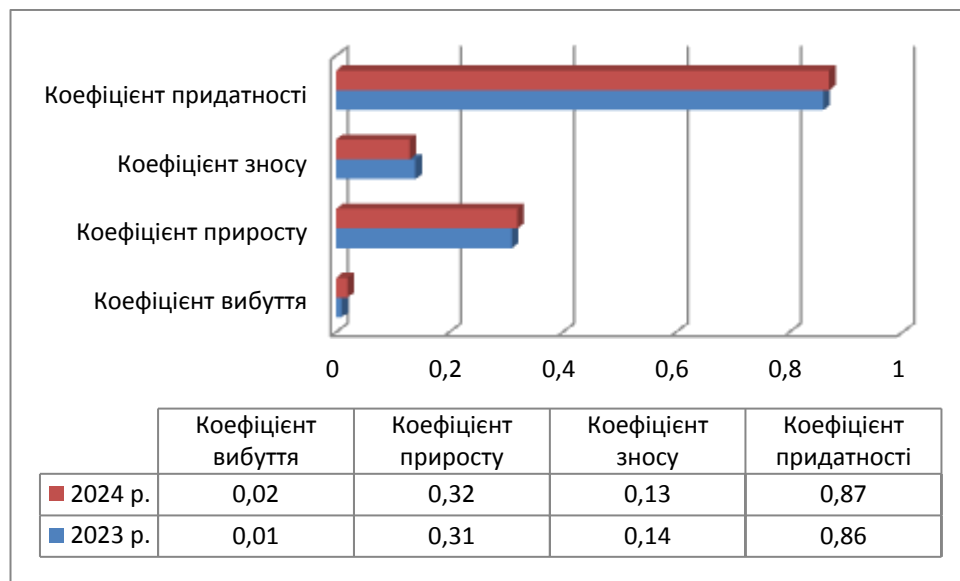

Рис. 2.2. Динаміка показників руху та технічного стану основних засобів

Оцінка якісного складу персоналу здійснюється з урахуванням трьох основних критеріїв: рівня освіти, вікової категорії та трудового стажу працівників. Такий підхід дозволяє більш глибоко зрозуміти кадрову структуру підприємства, виявити сильні сторони персоналу, а також можливі

ризика, пов'язані зі старінням кадрів або нестачею кваліфікованих спеціалістів. Для наочного представлення цієї інформації використовується таблиця 2.8, у якій наведено статистичні дані щодо кількості працівників у розрізі кожного з перелічених показників.

Таблиця 2.8

Якісний склад за віком, рівнем освіти та трудовому стажу працівників

Показник	2022 р.		2023 р.		2024 р.	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Менше 20 років	1	5,26	1	4,17	1	4,35
20-30 років	2	10,53	3	12,5	3	13,04
30-40 років	4	21,05	6	25,0	6	26,09
40-50 років	4	21,05	6	25,0	6	26,09
50-60 років	5	26,32	5	20,83	4	17,39
Понад 60 років	3	15,79	3	12,5	3	13,04
Середня освіта	1	5,26	1	4,17	1	4,35
Початкова професійна освіта	3	15,79	3	12,5	3	13,04
Середня професійна освіта	10	52,63	12	50,0	11	47,83
Вища освіта	5	26,32	8	33,33	8	34,78
Менше 5 років стажу	3	15,79	3	12,5	2	8,7
5-10 років	5	26,32	6	25,0	7	30,43
10-15 років	6	31,58	7	29,17	6	26,09
15-20 років	3	15,79	5	20,83	5	21,74
Понад 20 років	2	10,53	3	12,5	3	13,04
Чоловіки	14	73,68	17	70,83	16	69,57
Жінки	5	26,32	7	29,17	7	30,43

У період з 2022 по 2024 роки якісний склад персоналу підприємства залишався загалом стабільним із деякими позитивними змінами.

За віковою структурою найбільшу частку працівників стабільно становили особи віком від 30 до 50 років – разом понад 50% у кожному з трьох років. Це свідчить про переважання досвідчених та працездатних працівників. Кількість молодих спеціалістів віком до 30 років залишалася на відносно невисокому рівні, але поступово зростала, що є позитивною тенденцією для оновлення кадрового потенціалу.

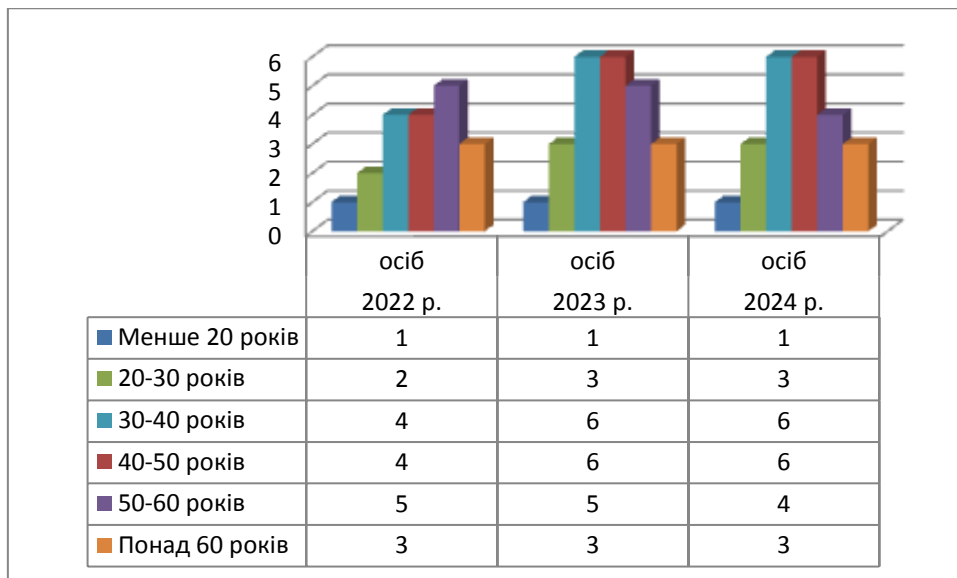

Рис. 2.3. Кадровий потенціал підприємства за віком

За рівнем освіти переважає середня професійна освіта – від 47,83% до 52,63% протягом трьох років. Позитивним є також зростання частки працівників з вищою професійною освітою, що свідчить про поступове підвищення кваліфікації кадрів. Водночас кількість працівників із лише середньою освітою залишається незначною.

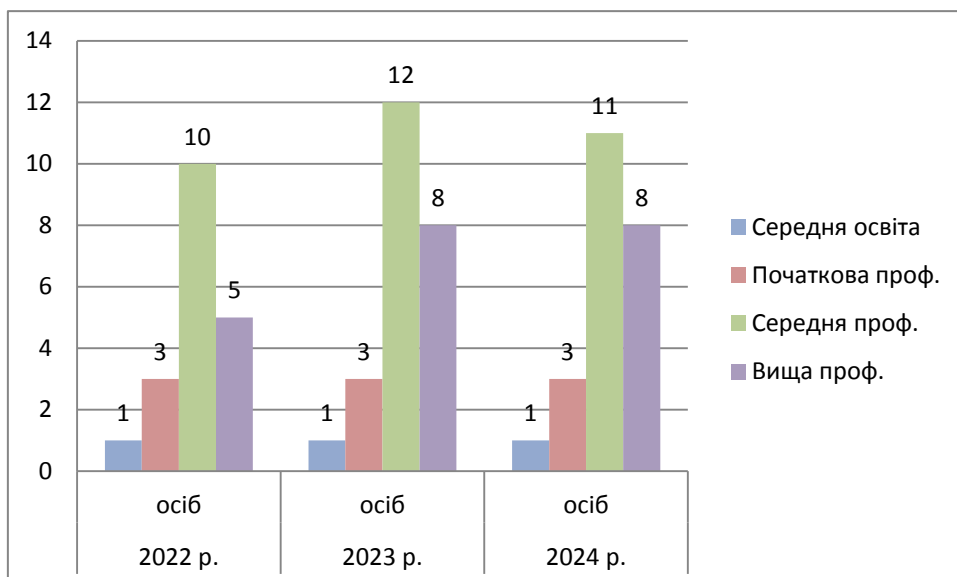

Рис. 2.4. Кадровий потенціал підприємства за рівнем освіти

Щодо трудового стажу, більшість працівників мають досвід від 5 до 15 років, що свідчить про сформовану команду з відповідним рівнем кваліфікації. Кількість працівників зі стажем понад 20 років стабільна, що також є позитивним показником у контексті збереження досвіду.

Гендерна структура колективу є традиційною для сільськогосподарських підприємств: чоловіки становлять більшість - близько 70%, хоча спостерігається незначне зростання частки жінок.

Загалом кадровий склад господарства характеризується стабільністю, наявністю досвідчених працівників і поступовим оновленням через молодше покоління, що створює сприятливі умови для подальшого розвитку підприємства.

Таблиця 2.9

Рух кадрів на підприємстві

Рік	Середнь ообліко ва чисельн ість	Кількі сть звільн ених	Кількіс ть звільне них (добров ільно та скороче ння)	Кількі сть прийн ятих	Кількіс ть постій них праців ників	Коефіц ієнт стабіль ності	Коефі цієнт плинн ості кадрів	Коефі цієнт оборот у з прийо му	Коефі цієнт оборот у з вибутт я
2022	19	3	3	2	16	0,842	0,158	0,105	0,158
2023	24	2	2	2	20	0,833	0,083	0,083	0,083
2024	23	1	1	1	21	0,913	0,043	0,043	0,043

Протягом 2022–2024 років на підприємстві спостерігається позитивна тенденція щодо управління персоналом. Кількість працівників поступово зростала: з 19 осіб у 2022 році до 24 у 2023 році, а у 2024-му трохи знизилася до 23, що свідчить про стабільний кадровий склад.

Кількість звільнених працівників щороку зменшувалася: з 3 осіб у 2022 році до 1 у 2024 році. Звільнення відбувалися переважно добровільно або у зв'язку зі скороченням, без значних втрат для підприємства.

Показники кадрової стабільності покращились: коефіцієнт стабільності зріс з 0,842 у 2022 році до 0,913 у 2024 році, що свідчить про зменшення плинності кадрів. Показники обороту з прийому та вибуття також знизилися,

що вказує на зменшення частоти змін у колективі та покращення внутрішнього клімату.

Загалом ситуація свідчить про ефективну роботу кадрової служби, посилення стабільності трудового колективу та зменшення плинності кадрів.

2.3. Аналіз забезпеченості та ефективності використання виробничих запасів

Важливим фактором розвитку виробництва є стабільна забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами та їх ефективне використання. Враховуючи те, що витрати сировини, матеріалів, палива, напівфабрикатів займають 80-90% серед всіх витрат на виробництво нової продукції, то головною метою аналізу є визначення забезпеченості підприємства різними видами матеріальних ресурсів та пошук резервів раціонального їх використання. Важливим фактором забезпеченості підприємства виробничими запасами є правильність розрахунку потреби в них. Планування потреби у виробничих запасах на підприємстві не проводиться, але її слід здійснювати на основі наукових методів залежно від специфіки технологічних процесів виробництва продукції, призначення запасів та інших особливостей. [59]

Загальна потреба підприємства у виробничих запасах в тому чи іншому виді можна визначити за формулою (2.1):

(2.1)

$$Пз = Пп + Пе + Пр + Пзв - Зо$$

де Пз – загальна потреба;

Пп – потреба на виробництво продукції;

Пе – потреба на експериментально – дослідні роботи;

Пр – потреба на ремонт;

Пзв – потреба на утворення нормативних залишків на кінець періоду;

Зо – запас на початок періоду.

Визначимо повноту забезпеченості потреби у виробничих запасах по групах: сировина й матеріали, паливо, тара й тарні матеріали, запасні частини, та інші матеріали. Після цього складаємо узагальнюючу таблицю, яка підсумовує оцінку підприємства з матеріально – технічного забезпечення. Для аналізу виконання програми матеріально-технічного забезпечення підприємства доцільно провести розрахунки наведені в табл. 2.10.

Дані табл.2.10 свідчать про те, що матеріально – технічне забезпечення, в 2024 році не відповідає потребі по паливу і запасним частинам, відповідно на 1,36% та 2,89%, а всі інші запаси перевищують потребу, зокрема, це сировина і матеріали, тара і інші матеріали, відповідно на 9,15%, 1,33%, 22,57%.

Але в цілому забезпеченість підприємства виробничими запасами складає 102,21% у 2023 році і 100,18 у 2024, значних надлишків, або нестач виробничих запасів на ФГ «Берегиня» не спостерігається, що свідчить про досить стабільну і ефективну діяльність підприємства.

Таблиця 2.10

Забезпеченість ФГ «Берегиня» виробничими запасами, тис. грн.

Назва виробничих запасів	Потреба, встановлена в процесі аналізу	Фактичне надходження 2023	Відсоток виконання	Відхилення +/-	Фактичне надходження 2024	Відсоток виконання	Відхилення +/-
Сировина і матеріали	121,30	135,40	111,62	14,10	132,40	109,15	11,10
Паливо	330,10	305,40	92,52	-24,70	325,60	98,64	-4,50
Тара й тарні матеріали	52,50	46,50	88,57	-6,00	53,20	101,33	0,70
Запасні частини	622,50	663,00	106,51	40,50	604,50	97,11	-18,00
Інші матеріали	56,70	59,00	104,06	2,30	69,50	122,57	12,80
Разом	1183,10	1209,3	102,21	26,20	1185,2	100,18	2,10

Більш наглядно розглянути і проаналізувати забезпеченість ФГ «Берегиня» виробничими запасами дозволить рисунок 2.1.

Недоліки в постачанні, зменшення обсягів матеріалів у поточних запасах та перевитрати матеріалів при їх використанні може певною мірою компенсуватися економією їх у виробничому процесі, але для цього необхідно провести оцінку ефективності використання матеріальних ресурсів за допомогою системи різноманітних показників, зокрема таких як: матеріаломісткість продукції, матеріаловіддача, коефіцієнт використання матеріалів; швидкість оборотності (тривалість обороту), коефіцієнт оборотності (кількість оборотів).

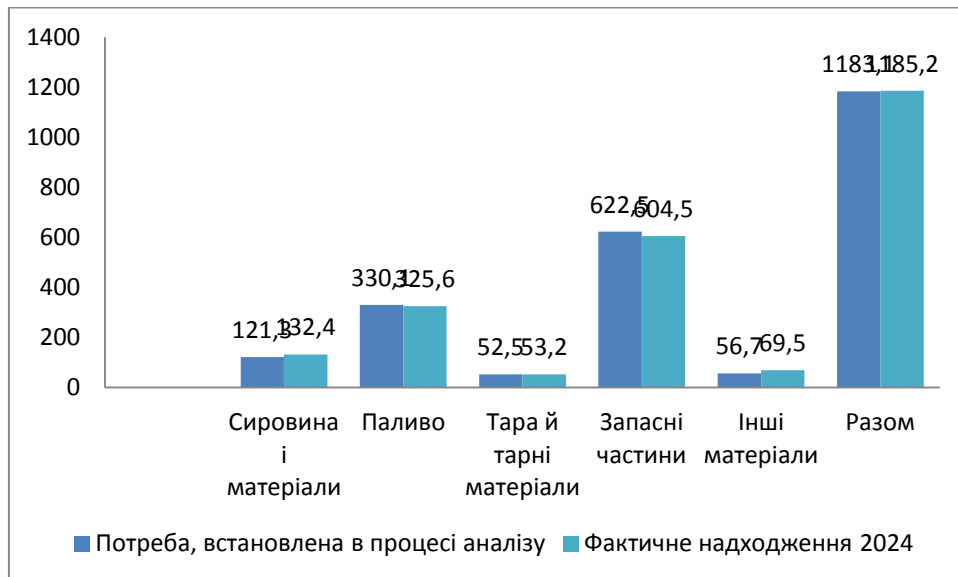

Рис. 2.5. Забезпечення виробничими запасами

Коефіцієнт оборотності запасів (коефіцієнт інтенсивності використання) розраховується діленням собівартості реалізованої за звітний період продукції на вартість виробничих запасів.

(2.1)

$$Ko_{2024} = \frac{2396,7}{1185,2} = 2 \text{ (оборотів)}$$

$$Ko_{2023} = \frac{1557,0}{1209,3} = 1 \text{ (оборотів)}$$

Рівень оборотності виробничих запасів значною мірою залежить від галузевих особливостей і підвищення його в 2009 році до 2 оборотів означає покращення організації взаємозв'язків з клієнтами.

Тривалість обороту виробничих запасів представляє собою кількість днів, яка необхідна для перетворення виробничих запасів в грошову форму.

(2.2)

$$To_{2024} = \frac{360}{2} = 180 \text{ (днів)}$$

$$To_{2023} = \frac{360}{1} = 360 \text{ (днів)}$$

Скорочення терміну оборотності в 2024 році на 180 днів (360-180) є позитивним.

Матеріаломісткість продукції є узагальнюючим вартісним показником і визначається як співвідношення суми матеріальних витрат до вартості виготовленої продукції і показує, скільки матеріальних витрат припадає на кожну гривню виготовленої продукції.

(2.3)

$$Mm_{2024} = \frac{1185,2}{2397,6} = 0,49 \text{ (грн)}$$

$$Mm_{2023} = \frac{1209,3}{1557,0} = 0,78 \text{ (грн)}$$

$$Mm_{2022} = \frac{1586,2}{1687,4} = 0,94 \text{ (грн)}$$

Отже, як видно з розрахунку матеріаломісткість у 2024 році знизилась на 0,45грн. (0,94-0,49) ці зміни слід розглядати як позитивне явище, бо воно свідчить про зменшення матеріальних затрат на виготовлення продукції.

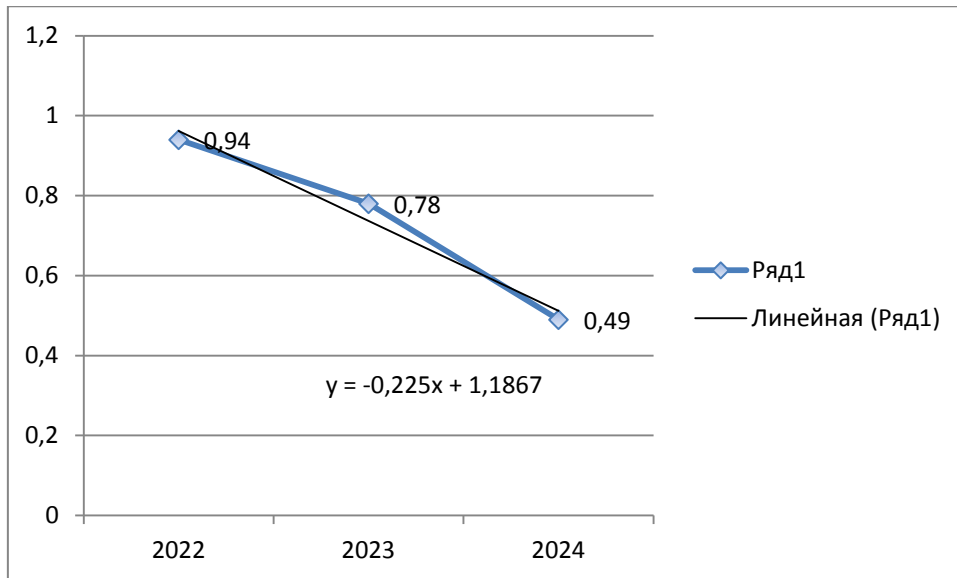

Рис. 2.6. Графік матеріаломісткості продукції у ФГ «Берегиня»

Рис. 2.6 дає змогу прослідкувати за зміною показника матеріаломісткості на протязі аналізованого періоду, також на графіку відображено лінію тренду та рівняння регресії. [35]

Матеріаломісткість продукції залежить від обсягу валової (товарної) продукції та суми матеріальних витрат на її виготовлення. Вартісний обсяг валової продукції, своєю чергою, змінюється внаслідок коливань кількості виготовленої продукції, її асортиментної структури та рівня відпускних цін. Сума матеріальних витрат визначається обсягом виробництва, структурою продукції, нормами витрати матеріалів на одиницю виробу та вартістю самих матеріалів.

Аналіз матеріаломісткості дозволяє виявити резерви для зниження матеріальних витрат, що сприяє зменшенню собівартості продукції.

Оцінюючи ефективність використання виробничих запасів за узагальненим показником матеріаломісткості, можна зробити висновок, що ФГ «Берегиня» у 2024 році досягло зниження цього показника. Це свідчить про скорочення матеріальних витрат у виробництві, що є позитивною тенденцією. Надалі підприємству слід і далі працювати над зменшенням матеріаломісткості, зокрема шляхом:

1. Зменшення частки відходів і браку у виробничому процесі.
2. Перегляду норм витрати матеріалів.
3. Використання альтернативних матеріалів тощо.

РОЗДІЛ 3.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Напрями підвищення ефективності використання виробничих ресурсів підприємства

Система показників ефективності використання запасів охоплює як загальні, так і індивідуальні показники. До загальних належать: дохід на одиницю матеріальних витрат, рівень витрат і ефективність використання матеріалів, коефіцієнт використання запасів, частка матеріальних витрат у структурі поточних виробничих витрат. Індивідуальні показники матеріаломісткості включають, зокрема, металоємність, енергоємність, витрати напівфабрикатів тощо, які розраховуються для окремих видів матеріальних ресурсів. Їх структура визначається як частка кожного елементу у загальному обсязі запасів та витрат, а зміни аналізуються через динаміку частки та темп приросту по кожній статті.

Мета аналізу ефективності використання запасів – підвищення загальної ефективності виробничої діяльності.

Основні завдання аналізу:

- визначення рівня забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами;
- аналіз динаміки матеріаломісткості продукції;
- дослідження впливу окремих факторів на зміну рівня матеріаломісткості;
- виявлення втрат, спричинених вимушеною заміною матеріалів, простоем обладнання або працівників через відсутність ресурсів;
- оцінка впливу організації матеріально-технічного постачання та використання матеріальних ресурсів на обсяг виробництва;

– виявлення нереалізованих резервів, зниження матеріальних витрат і аналіз їх впливу на обсяг продукції.

Аналіз динаміки обіговості матеріальних витрат і їхньої структури дозволяє виявити потенціал оптимізації запасів, що, своєю чергою, сприяє скороченню потреби в оборотних коштах або їхньому більш ефективному використанню відносно темпів зростання обсягів виробництва [6].

Зростання абсолютної суми та питомої ваги запасів у складі оборотних активів може свідчити про:

- бажання підприємства захистити грошові кошти від інфляції;
- неефективне управління активами;
- збільшення обсягів виробничої діяльності.

Аналіз матеріальних витрат проводиться як у порівнянні з прогностичними показниками, так і в динаміці за попередні періоди. Він може здійснюватися як для кожного виду продукції окремо, так і для підприємства в цілому. Етапи такого аналізу наведені на рис. 3.1 [11].

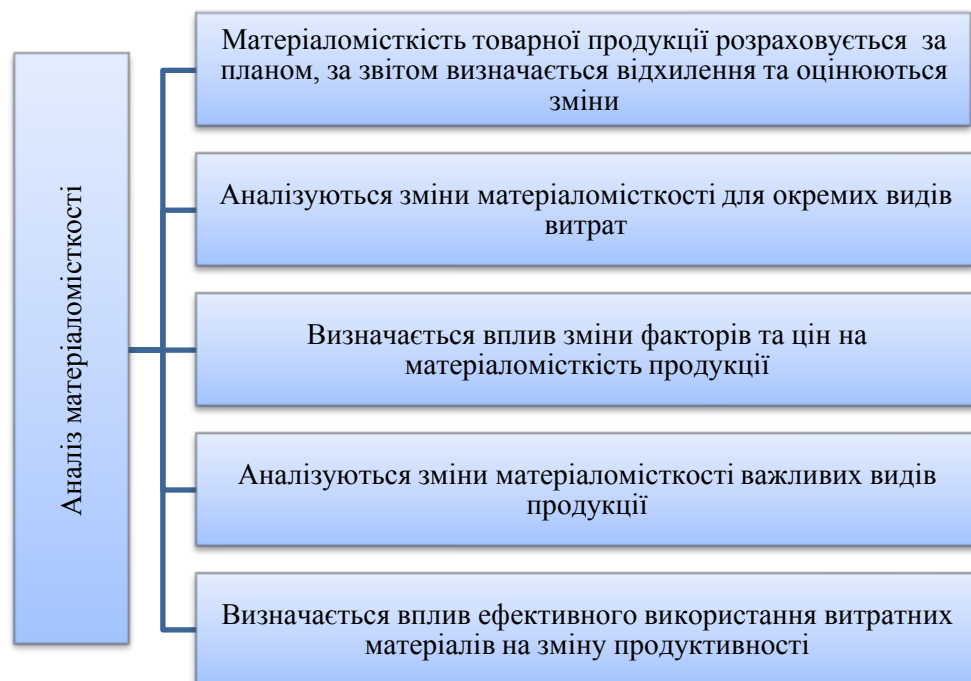

Рис. 3.1. Етапи проведення дослідження матеріальних витрат

Розрахунок зведених показників проводиться в межах аналізу матеріаломісткості. Перш за все, визначається матеріаломісткість товарної продукції – за плановими і фактичними даними. Далі встановлюється відхилення від плану та оцінюється динаміка цього показника.

Окремо аналізуються зміни матеріаломісткості за видами витрат, що дозволяє детальніше оцінити, які саме ресурси використовуються менш або більш ефективно. Також визначається вплив змін у цінах та інших чинниках на рівень матеріаломісткості продукції.

Особливу увагу приділяють аналізу змін матеріаломісткості найбільш важливих видів продукції, адже саме вони формують основний прибуток підприємства. Проводиться також оцінка впливу ефективного використання витратних матеріалів на зростання продуктивності.

1) Матеріальна ефективність – це показник, який демонструє, скільки одиниць продукції вдається отримати на кожну гривню витрачених матеріальних ресурсів. Тобто він відображає, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси при виробництві. Формула, яка використовується для розрахунку матеріальної ефективності:

$$M_o = \frac{D}{M_v}, \text{ де} \quad (3.1.)$$

M_v – середньорічна вартість матеріальних витрат;

D – виручка.

Цей показник дає змогу зрозуміти, як змінюється ефективність використання матеріалів у динаміці та які фактори можуть позитивно чи негативно впливати на цей процес.

2) Матеріаломісткість є зворотним показником до матеріальної ефективності. Вона відображає, скільки матеріальних витрат припадає на одну гривню виготовленої продукції. Розраховується за формулою:

$$M_e = \frac{M_v}{D} \quad (3.2)$$

3) Частка матеріальних витрат у поточних витратах виробництва показує, наскільки виробництво залежить від матеріальних ресурсів. Формула:

$$D_{мз} = \frac{Мв}{В}, \text{ де} \quad (3.3)$$

$D_{мз}$ - Частка матеріальних витрат

Мв - Матеріальні витрати

В - Поточні витрати виробництва

4) Показник дотримання норм витрат матеріалів, або коефіцієнт використання матеріальних ресурсів, розраховується як співвідношення між фактичними витратами матеріалів і витратами згідно з планом (з урахуванням фактичного виробництва):

$$K_i = \frac{В_{факт}}{В_{план}}, \text{ де} \quad (3.4)$$

Вфакт – фактичні витрати,

В план – планові витрати на фактичний обсяг продукції.

5) Показники оборотності матеріальних витрат:

– Коефіцієнт оборотності матеріальних витрат:

$Комв = \text{Виручка} / \text{Середньорічна вартість матеріальних витрат}$

– Період обороту показує, за який час фінансові ресурси, вкладені в запаси, проходять повний цикл:

$$\text{Період обороту} = 360 / Комв \quad (3.5)$$

Моніторинг запасів може здійснюватися періодично або безперервно. При безперервному контролі момент нового замовлення визначається критичним рівнем запасів. Розмір замовлення і точка його розміщення встановлюються так, щоб мінімізувати сукупні витрати на управління запасами.

Рис. 3.2 Формування загальних витрат

Вартість запасів (ціна придбання) стає ключовим критерієм у випадках, коли ціна за одиницю продукції залежить від обсягу замовлення. Це найчастіше проявляється у вигляді оптових знижок — чим більший обсяг замовлення, тим нижча ціна за одиницю.

Постійні витрати на оформлення замовлення включають витрати, пов'язані з самим процесом закупівлі. Якщо підприємство задовольняє попит частими, але малими замовленнями, ці витрати зростають у порівнянні з тим випадком, коли замовлення є більшими за обсягом і розміщуються рідше.

Із зростанням рівня запасів зазвичай зростають витрати на їх зберігання. Втрати від дефіциту – це витрати, пов'язані з відсутністю необхідного товарного запасу.

Оптимальний рівень запасу визначається як такий, що мінімізує загальні витрати. Варто зазначити, що модель управління запасами не обов'язково повинна враховувати всі чотири типи витрат, оскільки деякі з них можуть мати незначний вплив або ускладнювати розрахунок сумарної функції витрат. На практиці допускається нехтування деякими компонентами витрат за умови, що їхній внесок у загальні витрати є неістотним.

Тип обраного інструментарію для розв'язання задач управління запасами залежить від характеру споживчого попиту: він може бути або ймовірнісним (встановлюється за допомогою щільності ймовірності), або детермінованим (точно відомий).

Детермінований попит може бути:

- статичним, коли інтенсивність споживання залишається сталою в часі;
- динамічним, коли попит змінюється, але відомий наперед.

Хоча попит на споживчі товари може коливатися щодня, ці зміни можуть бути незначними, що дозволяє обґрунтовано використовувати припущення про статичний попит.

Детермінована однопродуктова статична модель управління запасами передбачає:

- миттєве поповнення запасів;
- відсутність ресурсних обмежень;
- постійний попит у часі.

На рисунку 3.3. зображено, як змінюється рівень запасів з часом.

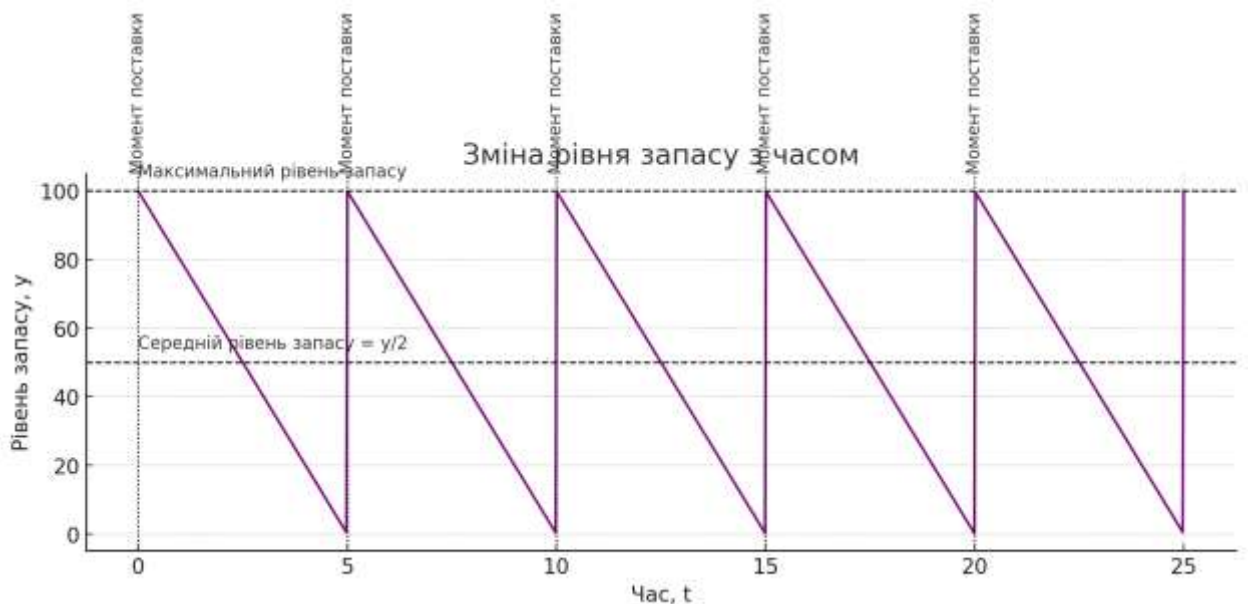

Рис. 3.3. Зміна рівня запасів у часі

Побудований графік, що ілюструє зміну рівня запасів у часі відповідно до класичної детермінованої моделі з миттєвим поповненням. Зображено:

- момент поставки — вертикальні пунктирні лінії.
- максимальний рівень запасу — верхня горизонтальна лінія.
- середній рівень запасу ($y/2$) — середня горизонтальна лінія.

– період між поставками ($t_0 = y/\beta$) — визначає крок повторення циклу.

У одиницю часу інтенсивність попиту передбачається сталою і дорівнює β . У момент поставки замовлення обсягом y (затримка поставки також вважається постійною та заданою), рівень запасу досягає максимального значення. Після цього, протягом y/β одиниць часу, рівень запасу поступово зменшується до нуля внаслідок споживання.

Чим більший розмір замовлення y , тим рідше потрібно розміщувати нові замовлення, що добре видно на графіку (рис. 3.4). Проте при цьому середній рівень запасу знижується. І навпаки, зменшення розміру замовлень призводить до зниження рівня запасів, але вимагає частішого поповнення.

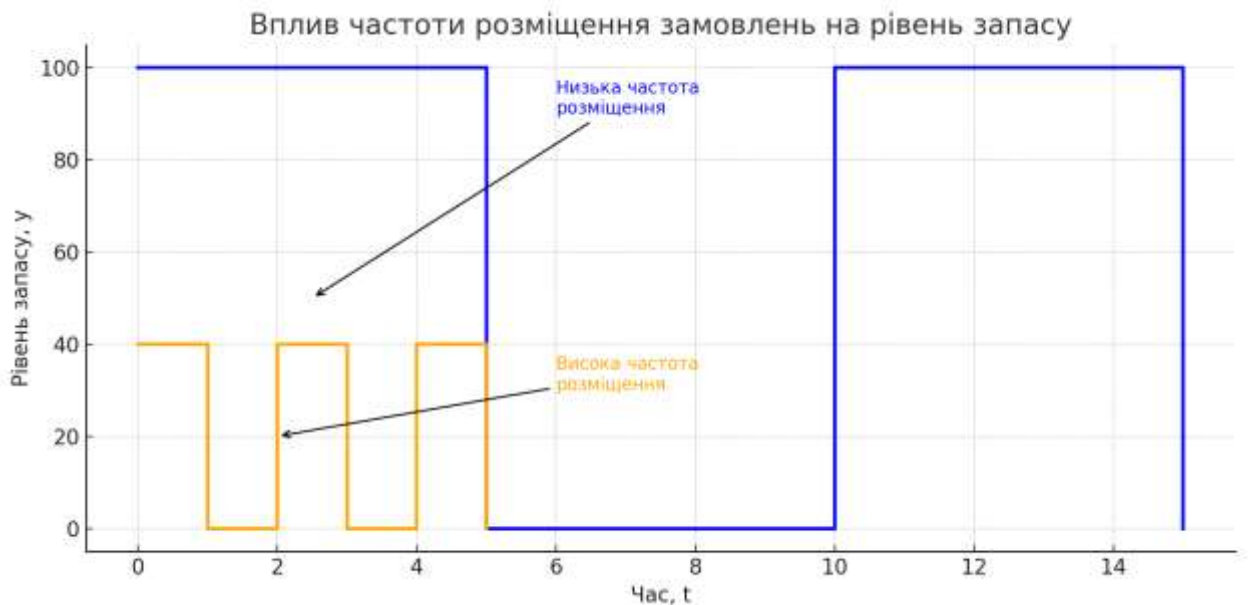

Рис. 3.4. Вплив частоти розміщення замовлення на рівень запасу

Оскільки витрати залежать від частоти розміщення замовлень і обсягу збережених запасів, то величину замовлення y слід обирати так, щоб досягти балансу між двома типами витрат - витратами на замовлення і витратами на зберігання. Саме це є основою побудови класичної моделі управління запасами.

Позначимо:

– K - постійні витрати на оформлення одного замовлення;

- h - витрати на зберігання однієї одиниці товару за одиницю часу;
- y - обсяг замовлення.

Тоді сумарні витрати на одиницю часу (Total Cost per Unit Time, TCU) як функцію від обсягу замовлення y можна записати так:

$$TCU = \frac{K}{y/\beta} + \frac{h}{y/2}$$

де β — інтенсивність попиту (кількість споживаних одиниць товару на одиницю часу).

Ця формула показує:

- перший доданок: витрати на оформлення замовлень (менші при великому y),
- другий доданок: витрати на зберігання (менші при малому y).

Представлене рівняння для розміру замовлення відоме як формула економічного розміру замовлення Вілсона (Wilson). Це класичне рішення, що дозволяє мінімізувати загальні витрати на управління запасами.

Оптимальні загальні витрати можна визначити за формулою

$$y = \sqrt{\frac{(2 * K * \beta)}{h}} \text{ де,} \quad (3.6)$$

K — витрати на оформлення одного замовлення,

β — інтенсивність попиту (одиниць за час),

h — витрати на зберігання одиниці товару за одиницю часу.

У реальних умовах часто існує затримка постачання — тобто позитивний час виконання замовлення L . Це означає, що замовлення потрібно робити заздалегідь, щоби отримати продукцію вчасно.

Точка повторного замовлення визначається як:

$$R = \beta * L \quad (3.7)$$

Це значення означає, що замовлення потрібно розміщувати в момент, коли рівень запасів зменшиться до обсягу, достатнього для покриття

попиту протягом часу постачання.

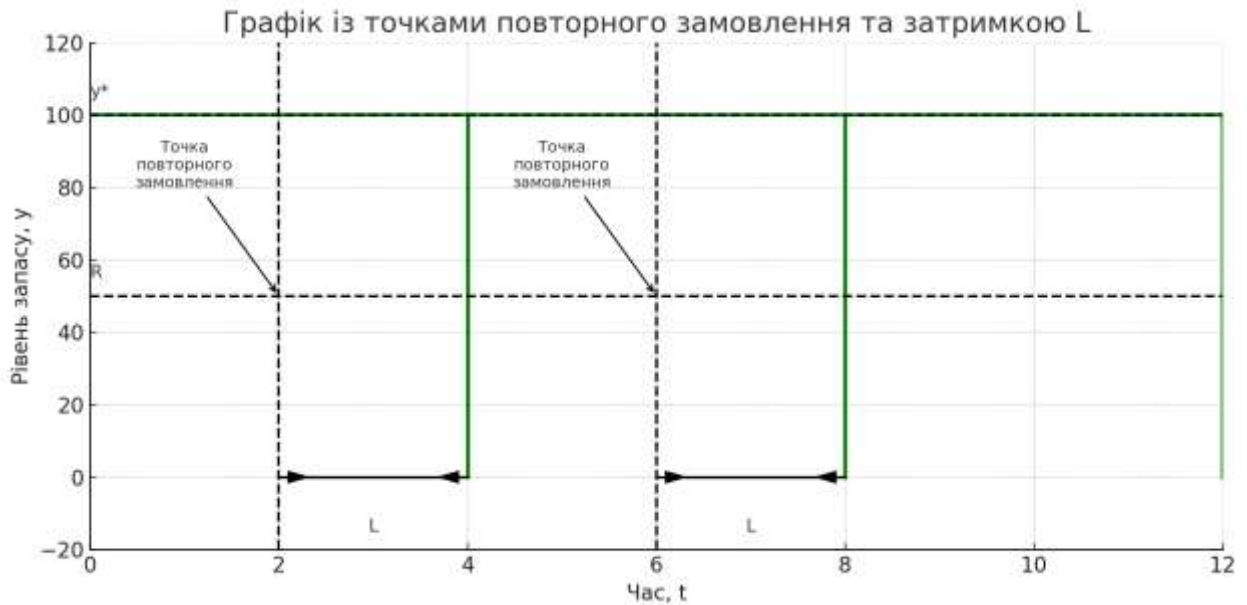

Рис. 3.5. Модель повторного замовлення з урахуванням затримки постачання

Побудований графік, що ілюструє модель повторного замовлення з урахуванням затримки постачання (L):

- y^* - економічний розмір замовлення (максимальний рівень запасу),
- $R = \beta \cdot L$ - точка повторного замовлення, яка дозволяє уникнути дефіциту,
- L - затримка виконання замовлення (час від моменту замовлення до поставки).

Цей графік наочно показує, що замовлення потрібно розміщувати до вичерпання запасу, коли рівень досягає R , щоб товар прибув саме в момент потреби.

У практичному застосуванні зручно представляти точку повторного замовлення через рівень запасу, який відповідає моменту, коли потрібно зробити нове замовлення. Це реалізується за допомогою неперервного контролю рівня запасу, щоб вчасно виявити момент досягнення цієї точки.

Саме з цієї причини модель економічного розміру замовлення часто називають моделлю неперервного контролю запасів.

3.2 Моделі управління матеріальними запасами

На кожному підприємстві ключовими елементами виробничої діяльності є сировина, матеріали, незавершене виробництво та готова продукція. Рациональне управління цими ресурсами, зокрема виробничими запасами, є надзвичайно важливим завданням для керівництва підприємства. Одним із найскладніших аспектів цього процесу є необхідність прогнозування обсягів реалізації продукції до ухвалення рішень щодо рівня запасів, що суттєво ускладнює планування та вимагає точності й зваженого підходу.

Помилки в управлінні запасами можуть призвести або до зниження виробничих і збутових показників, або до перевитрат на їх зберігання. Саме тому ефективне управління запасами полягає у досягненні оптимального рівня, який дозволяє забезпечити безперервність виробництва чи комерційної діяльності за найменших витрат.

Надмірні запаси можуть спричинити низку проблем:

- блокування оборотних коштів і втрата потенційного доходу;
- зниження платоспроможності підприємства;
- збільшення ризику псування, крадіжок, неефективного використання ресурсів;
- зростання витрат на зберігання;
- виникнення екологічних та техногенних ризиків;
- підвищення страхових внесків.

Надто низький рівень запасів теж несе загрозу:

- підвищені витрати на часті замовлення;
- необхідність оплати термінових поставок за завищеними цінами;
- зупинки виробництва;
- втрата клієнтів і репутаційні збитки;
- низька гнучкість у випадку проблем із постачальниками;
- труднощі у задоволенні сезонного попиту;

– підвищена чутливість до коливань валютних курсів і цін [8].

У межах дослідження виробничої діяльності ФГ «Берегиня» доцільним є впровадження моделі оптимального розміру партії замовлення, яка забезпечує зниження загальних витрат шляхом балансу між витратами на зберігання запасів і витратами на їхнє замовлення. Ці два компоненти є взаємопов'язаними: збільшення одного призводить до зменшення іншого.

Основними параметрами, що враховуються в системі управління запасами, є: розмір замовлення, частота поставок та їх вартість. Для досягнення мінімальних витрат використовується розрахунок економічного розміру замовлення (ЕРЗ), який дозволяє визначити оптимальний обсяг і час постачання ресурсів [8].

У роботі наведено приклад застосування цієї моделі для фермерського господарства «Берегиня» з метою оптимізації постачання кормових добавок. Вихідні дані для розрахунків представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Витрати ФГ «Берегиня» на 1 кілограм кормових добавок

Витрати	Умовні позначення	Сума, грн.
Витрати на придбання кормових добавок	С	80,0
Поточні витрати (в т. ч. процентні ставки, страхування зберігання тощо)	З	5,0
Витрати на виконання замовлення (в т. ч. відвантаження телефоні переговори тощо)	Р	25

Річна потреба кормових добавок на рік на ФГ «Берегиня» становить 800 кілограм. Потрібно вирішити скільки і яким інтервалом поставки їх слід закуповувати. Підприємство замовляє всі 800 кілограм 01.01.24 р. Тоді у першому півріччі воно має 400 кілограм в запасі. Згідно моделі ЕРЗ спрощена пропозиція буде виходити з того, що середній розмір матеріальних запасів дорівнює половині кількості, зазначеної у замовленні. Розглянемо

декілька варіантів розміру одноразового замовлення (табл. 3.2).

Як свідчать дані табл. 3.2, вартість виконання замовлення зростає при збільшенні розміру замовлення. Отже, як показує даний розрахунок, найбільш оптимальний розмір замовлення знаходиться в 100 кг і вісім поставок.

Розрахуємо економічний розмір замовлення за формулою:

$$E = \sqrt{\frac{2 * 800 * 25}{5}} = 120 \text{ кг}$$

Таким чином за рік слід зробити 6 замовлень (800:120).

ФГ «Берегиня» повинно робити замовлення через кожні 60 день (365:4).

При оптимальному запасі 120 кілограм кормових добавок загальні витрати складуть:

(3.2)

$$C = \frac{800 * 25}{120} + \frac{120 * 5,0}{2} = 466,67 \text{ (грн)}$$

Таблиця 3.2

Варіанти розміру одноразового замовлення кормових добавок

Символ	Показники	Варіанти							
		1	2	3	4	5	6	7	8
E	Розмір замовлення в одиницях	100	200	300	400	500	600	700	800
E/2	Середній матеріальний запас в одиницях	50	100	150	200	250	300	350	400
3*(E/2)	Поточні витрати	250	500	750	1000	1250	1500	1750	2000
A/E	Кількість замовлень	8	4	2,7	2	1,6	1,3	1,1	1
P*(A/E)	Витрати на замовлення	200	100	67,5	30	40	33	28	25
C= 3*(E/2)+ P*(A/E)	Загальні витрати за рік	450	600	817,5	1130	1290	1533	1778	2025

За допомогою формули було одержано більш точні розрахунки,

найбільш оптимальний розмір замовлення знаходиться в 120 кг, при такому запасі загальні витрати будуть становити 466,67 грн.

Чітко розглянути і порівняти варіанти розміру замовлення і витрат на нього дозволить рис. 3.1, на якому спостерігається закономірність зростання витрат при зростанні розміру замовлення. Винятком є перший варіант при якому невеликий розмір замовлення супроводжується значними витратами.

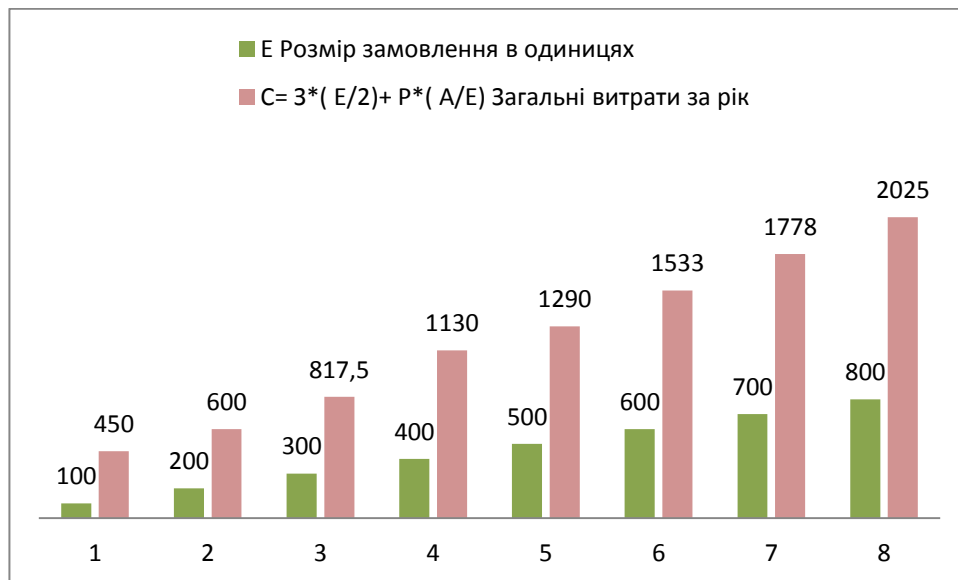

Рис. 3.6 Розмір замовлення і витрати на нього.

Практично визначений таким методом розмір замовлення може бути скоригований з урахуванням різних факторів (умов постачання, коливань попиту, можливих знижок оптовим покупцям тощо).

Таблиця 3.3.

Ефективність оптимізації управління виробничими запасами на підприємстві

показник	Поточний стан	Оптимізований варіант	Абсолютна різниця
Використано сировини, т	0,8	0,8	0,0
Розмір одного замовлення, кг	80,0	120,0	40,0
Кількість замовлень	10	6	-4
Витрати на зберігання, грн.	350,0	300,0	- 50,0
Витрати на замовлення, грн	250,0	166,67	-83,33
Загальні витрати	600,0	466,67	- 133,33

Порівняння поточного підходу та оптимізованого варіанту демонструє реальну економічну ефективність. Розмір одного замовлення збільшено з 80 до 120 кг, що дозволило скоротити кількість замовлень (з 10 до 6), при цьому витрати на замовлення зменшилися на 83,33 грн завдяки меншій частоті оформлення. Витрати на зберігання зросли на 50 грн, але при цьому загальний ефект позитивний. Загальні витрати скоротилися з 600,0 грн до 466,66 грн.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Визначено економічний зміст та структуру виробничих ресурсів підприємства, зокрема виробничих запасів. Встановлено, що виробничі ресурси підприємства включають матеріальні (сировина, матеріали, паливо, енергія), трудові та фінансові компоненти. Виробничі ресурси – це ті фактори, які безпосередньо забезпечують реалізацію виробничого процесу. Їх умовно можна поділити на три основні групи: предмети праці (оборотні активи); засоби праці (основні фонди); трудові ресурси (персонал). Особливу увагу слід приділяти виробничим запасам, які є основою безперервного виробничого процесу. Їх правильне формування та підтримка на оптимальному рівні мають вирішальне значення для ефективної діяльності підприємства. На основі проведеного аналізу можна стверджувати, що в економічній літературі відсутнє єдине трактування поняття «виробничі запаси». З урахуванням різних підходів до визначення цього терміна, найбільш доцільним є таке формулювання: виробничі запаси – це предмети праці, які використовуються у процесі виробництва і повністю споживаються протягом одного господарського циклу, передаючи свою вартість на новостворений продукт.

2. Досліджено показники ефективності використання виробничих ресурсів підприємства. Встановлено, що система критеріїв ефективності охоплює як загальні, так і спеціалізовані показники. Серед загальних показників виділяють: обсяг продукції, виготовлений на одиницю використаних ресурсів; прибуток на одиницю загальних витрат; рівень рентабельності виробництва; собівартість 1 гривні товарної продукції; частка приросту обсягів виробництва за рахунок інтенсифікації процесів.

Окремо оцінюється ефективність використання кожного з ресурсів: трудових (на основі показників продуктивності праці, фонду оплати праці тощо); основних засобів (через фондівіддачу, фондомісткість); оборотних засобів (через показники обіговості та ефективності вкладень).

3. Проаналізовано організаційно-економічну характеристику підприємства. Констатовано що ФГ «Берегиня» розташоване в центральній частині Дніпропетровської області, у межах Кам'янського району, відноситься до великих аграрних формувань. Земельний фонд господарства включає всі надані у користування угіддя. У період 2022–2024 років підприємство демонструє позитивну динаміку в основних виробничо-фінансових показниках. Вартість основних фондів та обсяг виробничих витрат на 100 га зростали щорічно, що сприяло покращенню показників урожайності – з 22 до 31 ц/га. Значення економічної ефективності інтенсифікації зросло з 99,2 до 118,3, що є свідченням раціонального використання ресурсів. Показники валової і товарної продукції, а також прибутку на 100 га демонструють стає зростання. Особливо важливим є зростання продуктивності використання основних фондів та праці одного працівника, що свідчить про загальне підвищення ефективності діяльності підприємства.

4. Проаналізовано систему управління використання виробничих ресурсів підприємства. Так, було проаналізовано ефективність використання основних засобів на підприємстві. Загалом за звітний період структура основних засобів залишалася стабільною, з поступовим переорієнтуванням на активну частину фондів. У 2023–2024 роках спостерігається позитивна динаміка оновлення основних засобів: рівень оновлення зріс на 2,3 п.п., а строк оновлення скоротився до 2,8 років. Коефіцієнт вибуття залишався низьким, а коефіцієнт приросту демонструє стабільність на рівні понад 0,3. Рівень зносу основних засобів знизився, що свідчить про покращення технічного стану активної частини фондів. Водночас коефіцієнт придатності поступово підвищується, досягнувши 0,87 у 2024 році, що вказує на високу експлуатаційну готовність основних засобів підприємства.

5. Аналіз якісного складу персоналу дозволив дійти підсумку, що за віковою структурою найбільшу частку працівників стабільно становили особи віком від 30 до 50 років – разом понад 50% у кожному з трьох років.

Це свідчить про переважання досвідчених та працездатних працівників. Кількість молодих спеціалістів віком до 30 років залишалася на відносно невисокому рівні, але поступово зростала, що є позитивною тенденцією для оновлення кадрового потенціалу. За рівнем освіти переважає середня професійна освіта – від 47,83% до 52,63% протягом трьох років. Позитивним є також зростання частки працівників з вищою професійною освітою, що свідчить про поступове підвищення кваліфікації кадрів. Водночас кількість працівників із лише середньою освітою залишається незначною.

6. В ході аналізу забезпеченості та ефективності використання виробничих запасів встановлено, що матеріально – технічне забезпечення, в 2024 році не відповідає потребі по паливу і запасним частинам, відповідно на 1,36% та 2,89%, а всі інші запаси перевищують потребу, зокрема, це сировина і матеріали, тара і інші матеріали, відповідно на 9,15%, 1,33%, 22,57%. Показник матеріаломісткості у 2024 році знизилась на 0,45грн. Ці зміни слід розглядати як позитивне явище, бо воно свідчить про зменшення матеріальних затрат на виготовлення продукції.

7. Запропоновано напрями удосконалення системи управління використанням виробничих ресурсів підприємства. У межах дослідження виробничої діяльності ФГ «Берегиня» встановлено, що доцільним є впровадження моделі оптимального розміру партії замовлення, яка забезпечує зниження загальних витрат шляхом балансу між витратами на зберігання запасів і витратами на їхнє замовлення. Ці два компоненти є взаємопов'язаними: збільшення одного призводить до зменшення іншого. В ході розрахунків оптимального розміру замовлення кормових добавок було встановлено, що підприємству доцільно замовляти одноразово 120 кг, кількість поставок за рік має бути шість. При цьому витрати на замовлення зменшилися на 83,33 грн. завдяки меншій частоті оформлення. Загальні витрати скоротилися з 600,0 грн. до 466,66 грн., що свідчить про економічну доцільність запропонованих заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств. Київ: КНЕУ, 2002. 624 с. URL: <http://studentbooks.com.ua/content/view/751/39/1/1/#1695>.
2. Астахов З.П. Економічна сутність виробничих запасів та напрямки їх дослідження. URL: ea.donntu.edu.ua:8080/
3. Баган Н. В. Напрями підвищення ефективності використання ресурсів аграрних підприємств. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2021. Т. 6, № 3. С. 190-196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujae_2021_6_3_28
4. Багрій К.Л. Поняття матеріальних запасів підприємства: необхідність їх створення. Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. - Чернівці: Книги XXI, 2009. Вип. IV Економічні науки. С. 104 - 105.
5. Баранова В.Г., Гоцуляк С.М. Теоретичні засади управління оборотним капіталом. Вісник соціально-економічних досліджень. 2008. № 30. С. 32–36.
6. Бодаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. Інвестиції практика та досвід. 2008. № 4. С. 40–44.
7. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / [Ф.Ф. Бутинець та ін.]; за ред.[і з передм.] Ф. Ф. Бутинця. - 8-ме вид., доп. і перероб. - Житомир: ПП "Рута", 2009. — 912 с
8. Васільєва Л.М., Бондарчук Н.В., Бондарчук О.П. Методи і моделі прийняття рішень в аналізі та аудиті : навч. посіб. Д.: Свідлер А. Л., 2010. - 223с.
9. Васюренко Л.В., Наголюк О.Є., Бережна Ю.Г. Управлінські та облікові аспекти формування ресурсного потенціалу підприємства. Інтелект XXI. 2022. № 2. С. 57-60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2022_2_13

10. Верхоглядова, Н. І. & Русинко, М. І. (2013). Характеристика і структура трудового потенціалу підприємства. Інноваційна економіка, (4), 37-40
11. Вівчар О.І., Гайда Н.В. Концептуальні засади економічного управління ресурсами на підприємствах: безпекознавчий вимір. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 19(1). С. 51-55. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_19\(1\)__14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_19(1)__14)
12. Виробничий менеджмент: підручник. ред. М.П. Бутко. Чернігів. нац. технолог. ун-т. К.: Центр учбової літератури, 2017. 422 с
13. Гаврильченко О.В. Управління внутрішніми ресурсами економічного зростання аграрних підприємств: механізми, інструментарій, стратегії: монографія. Харків: «Смугаста типографія», 2021. 302 с.
14. Горьовий В.П., Тимчук С.В. Менеджмент фермерських господарств. Уманський нац. ун-т садівництва. К.: Центр учбової літератури, 2014. 366 с.
15. Довга Т.А. Роль та місце аналізу виробничих запасів в системі управління ресурсним потенціалом підприємства / Т.А. Довга. - Молодий вчений. 2015. № 5 (20). Ч. 1. С.130-134.
16. Ємельянов, О. Ю. & Курило, О. Б. (2009). Ефективність використання виробничих ресурсів підприємства та їх вплив на експлуатаційні витрати. Схід. Аналітично-інформаційний журнал, (8), 63-67.
17. Захаров І.К., Шарко Б.В. Визначна роль конкурентоспроможності та управління ресурсами в діяльності підприємств агробізнесу. Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. 2020. № 2. С. 277-286. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhнау_ekon_2020_2_23
18. Качан Т.В., Мисюра О.М. Ресурсне забезпечення виробництва та оцінка його ефективності. Економічний вісник університету. 2022. Вип. 55. С. 40-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2022_55_8
19. Кіц, О., & Лесик, Л. (2020). Основні напрями управління

виробничими ресурсами підприємства. *Матеріали конференцій Молодіжної наукової ліги*, 46-48. вилучено із <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/liga/article/view/4720>

20. Кодацький В.П. Шляхи ефективного управління оборотними активами промислових підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 4. С. 271–274

21. Кузьмін О. Економічна ефективність використання основних засобів підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. № 20(9). С. 240–245.

22. Лопатовська, О., Нікольчук, Ю., & Бондарук, С. (2023). Основні засоби підприємства: методика аналізу та ефективність використання. *Трансформаційна економіка*, (5 (05), 75-81. <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-5-13>

23. Лопушинська О. В. Особливості оцінки ефективності менеджменту ресурсозберігаючого розвитку підприємств агропродовольчої сфери в контексті сталого розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 4(2). С. 160-165. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2020_4\(2\)__29](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2020_4(2)__29)

24. Матвеев П.М. Планування, імплементація та оцінка стратегій управління ресурсним потенціалом підприємства. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2020. № 2. С. 73-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apie_2020_2_15

25. Мезенцева Н.М., Павликівська С.Г., Янчиленко Я.О. Витрати виробництва в умовах обмеженості ресурсів. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 3(2). С. 208-215. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2019_3\(2\)__32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2019_3(2)__32)

26. Мельник О.В. Ефективність використання виробничих ресурсів у аграрному секторі України. *Економіка та управління національним господарством*. 2017. Вип 9. С. 282-288 URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/49.pdf

27. Мельник О.М. Ресурси підприємства: концептуальні аспекти системи управління в умовах стійкого розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 23(2). С. 17-22. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_23\(2\)__5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_23(2)__5)
28. Механізми та інструменти менеджменту діяльності сучасного підприємства: монографія за ред.: С.В. Філіппової, С.К. Харчікова; М-во освіти і науки України, Одес. нац. політехн. ун-т. К.: Центр учбової літератури, 2017. 175 с
29. Микитюк П., Микитюк Ю., Завитій Я. Методика аналізу та управління ефективністю використання виробничих ресурсів організації. Економічний аналіз. 2022 рік. Том 32. № 4. С. 217 - 228. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.217>
30. Навроцька Т.А., Бабій Л.І., Чорна О.Ю., Лопушинська О.В. Основи ресурсозбереження на підприємстві: управлінський аспект. Український журнал прикладної економіки. 2021. Т. 6, № 2. С. 15-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujae_2021_6_2_4
31. Назарчук Т.В., Косіюк О.М. Менеджмент організацій: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2018. 559 с
32. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затв. наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 року № 92, зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0288-00>
33. Норд Г.Л., Белікова В.В. Особливості класифікації виробничих запасів підприємств –виробників будівельних виробів з пластиками та металу. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 10. С. 122-126
34. Нужна С.А., Самарець Н.М. Оптимізація використання виробничих ресурсів підприємствами аграрного сектору. Економічний аналіз. 2018 рік. Том 28. № 4. С. 225-234
35. Петрушка Т.О., Зарицька О.Л., Мирощенко Н.Ю. Економічна

діагностика ресурсного забезпечення діяльності підприємств: сутність, види, інформаційна база та особливості проведення. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки. 2021. № 4(1). С. 105-112. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2021_4\(1\)__17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2021_4(1)__17)

36. Пілявський В. І. Ресурси та фактори виробництва: їх поєднання і обмеженість на підприємствах. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2020. № 4(2). С. 195-200. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2020_4\(2\)__35](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2020_4(2)__35)

37. Приступа В.І. Теоретико-методичний підхід до формування механізму управління ресурсним потенціалом підприємства. Економіка та держава. 2021. № 1. С. 159-163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2021_1_26

38. Склярук, Т. В. & Соболев, І. В. (2017). Сучасний механізм оцінювання ефективності персоналу промислового підприємства. Науковий вісник НЛТУ України, (2(27)), 72-75.

39. Смолич Д. В. Оптимізація управління ресурсним забезпеченням підприємства шляхом упровадження ERP-системи. Економічний простір. 2021. № 166. С. 64-68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2021_166_13

40. Смолич Д.В., Тимошук І.В. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, складові та модель управління в сучасних умовах господарювання. Економічний простір. 2020. № 153. С. 75-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2020_153_16

41. Трапезнікова С. Моделі управління запасами підприємства Таврійський агротехнологічний університет. 2013. Р URL: http://sophus.at.ua/publ/2013_12_19_20_kampodilsk/sekcija_4_2013_12_19_20/modeli_upravlinnja_zapasami_pidpriemstva/46-1-0-819.

42. Федірець О.В., Даценко О.В., Кекало Є.О. Стратегічні аспекти управління матеріально-технічними ресурсами підприємства. Економічний простір. 2021. №166. С. 69-73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2021_166_14

43. Чобіток В.І., Пятилокотова К.С. Управління оборотними активами підприємства: теоретичний аспект. URL: http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/natural/Vetp/2013_41/13cvieic.pdf.
44. Чуприна, Х., Валяев, О., & Деркач, А. (2021). УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА НА БАЗІ КОНЦЕПЦІЇ JUST IN TIME. *Економіка та суспільство*, (26). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-80>
45. Шарманська, В. М. & Вітюк, В. В. (2018). Аналіз забезпеченості підприємства основними засобами та ефективності їх використання. *Молодий вчений*, (1(53)), 550- 552
46. Ящук Д.Л. Дослідження методології управління оборотними активами підприємств в умовах кризи. URL: http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/natural/Vetp/2010_32/10ydlsof.pdf.